

Anmeldelser

McGraw-Hill International Atlas. Udarbejdet af Kartographisches Institut Bertelsmann. McGraw-Hill Book Company, New York, London 1963. 120 kortblade. 188 + 52 s. register. 30×40 cm. £ 15.15.0.

Det af det internationale firma McGraw-Hill udgivne „International Atlas“ er udarbejdet af det tyske kartografiske foretagende Institut Bertelsmann i Gütersloh og trykt samme sted. Værkets teknik og tilrettelæggelse er her i landet tidligere kendt fra et verdensatlas, der udkom i 1961 under navnet Mentor Verdensatlas. Forholdet mellem disse to atlas er i korthed følgende:

Den danske udgave er en fotografisk nedsættelse af kortene fra „International“s målestoksforhold svarende til relationen 2,5:2 udstyret med en fernis af danske navne på land- og havområder m. m. I øvrigt er navnestoffet i de to kort identisk og ligeledes registret, der også i den danske udgave er fremstillet ved simpel nedfotografering. Det må dog bemærkes, at „International Atlas“ foruden afdelingen Verdensatlas indeholder en samling af kort over Mellemeuropa, kortsiderne 102–120 med dertil hørende særligt register. Mellemeuropakortene er for størstedelen i målestokken 1:800.000, medens den almindelige atlasafdeling er udarbejdet i forskellige målestokke, normalt dog ikke større end 1:2 mill. Det er klart, at det større målestoksforhold i „International“ for navnelæsningen er en væsentlig fordel, og ligeledes er det fordelagtigt, at korttrykningen kun omfatter den ene side af papiret. Udarbejdelsen bærer såvel i teknisk henseende som i stoffehandlingen præg af stor omhu, og man har på et meget væsentligt punkt søgt at bringe orden i en side af atlasteknikken, som har voldt store vanskeligheder, nemlig spørgsmålet om de geografiske navneformer. Man har principielt anvendt vedkommende lands egne navneformer, men dog med tillempninger eller afvigelser samt i transskriptionsformer. Ved brugen af dette princip er det nyttigt, at værket indeholder en liste over staternes officielle sprog, deres alfabeter, og at teksterne er udarbejdet på engelsk, tysk og fransk, samt at man ved registrering af stednavne har taget hensyn til de særlige former i 10 europæiske sprog, herunder de skandinaviske. Disse former er optaget i registret, og man kan således finde frem til f. eks. København ved at bruge også de ikke-danske former, dette stednavn har i de pågældende sprog (f. eks. Copenhague o.s.v.). Dette princip er ført ret langt ud. Det gælder f. eks. begrebet kongeriger, hvor opslagsordet på Jordens stater af denne type er kongerige. Her møder man altså ca. 15 kongeriger på dansk, og de samme på norsk, på svensk, på hollandsk, på engelsk, på spansk o. s. v. Mere

grelt bliver dette forhold, når man vender sig til registreringen af Jordens republikker, af hvilke der findes op mod 100. Man må erkende linien i det, og det er også muligt, at systemet for visse brugere vil være ganske praktisk, det virker blot lidt overvældende, når man ser det ført ud med en konsekvens som den her anvendte. Der er imidlertid ikke tvivl om, at dette atlasværk vil vække opmærksomhed, ikke blot blandt geografer, men også for brugere fra det praktiske liv, måske navnlig på grund af den omhu, hvormed man har sorteret og foretaget den litterære og tekniske behandling af et uhyre navnestof.

Niels Nielsen.

Atlas of South-East Asia. Djambatan, Amsterdam 1964. 102 s. med 130 kort fordelt på 64 s. Indeks. 25×34 cm. 25 Hfl.

Den her behandlede region, nemlig Bagindien, Indonesien og Philippinerne er højaktuel, og enhver åjourført fremstilling af kvalitet har derfor interesse. Man har søgt hjælp i de forskellige lokale centrer og desuden hos europæiske forskere. Kortene er udarbejdede med assistance af en række stedlige geografer. De her nævnte områder er behandlet hver for sig, nogenlunde ensartet med de vigtigste elementer for et nationalt atlas med en kombination af orografiske kort med navne, naturgeografiske og kulturgeografiske fremstillinger samt specialkort over særligt vigtige regioner. Vor tidligere kundskab om disse egne er imidlertid af meget forskellig kvalitet. Bedst kendt er Indonesien fra de store hollandske standardværker, og man kan derfor forvente, at værket vil bringe mest nytte om visse dele af Bagindien. Man kan således få en hel del udbytte af at betragte kortene over Vietnam, Cambodia og Laos.

Niels Nielsen.

Louis B. Wright (ed.): The Elizabethans' America. The Stratford-Upon-Avon Library 2. Edward Arnold (Publishers) Ltd., London 1965. 295 s. 15×22 cm. 35 sh.

Stratford Library, der bl. a. har udgivet Shakespeare og andre berømte engelske forfattere fra det 16. og 17. årh., har her fundet en anden og højst interessant opgave, nemlig at samle en lang række dokumenter, ialt 42, vedr. den engelske kolonisation i den nye verden, d. v. s. det østlige Nordamerika, fra tiden imellem 1578 og 1630. Man har til en vis grad moderniseret formen, men beholdt en del gamle gloser, som forklares i et tillæg. Resultatet er noget af en oplevelse og så rigt varieret, at referat ikke har noget formål. Nogle af dokumenterne er tidligere trykt, men så spredt og sjældent, at det er meget svært at finde dem. Samlingen kaster et skarpt lys over en periode i det moderne Englands udvikling, samkvemmet med indianerne, stridighederne med spanierne, planlægningen af foretagender i den nye verden og forslag til udbygning af den britiske verdenshandel, herunder også slavehandel, som belyses bl. a. ved det faktum, at man uden sarkasme kunne udsende to skibe med navnene: „Jesus af Lübeck“ og „Johannes Døberen“ med det formål at hente materiale i Afrika til den nye verden. For enhver, som har en lille smule øre for suset fra opdagelses- og koloniseringstiden, er denne dokumentsamling kostelig læsning.

Niels Nielsen.

F. J. Monkhouse: A Dictionary of Geography. Edward Arnold, London 1965. 344 s., 255 tegninger og diagrammer. 14×22 cm. 35 sh.

Terminologiens fasthed og konsekvens er en af de ting, der bestemmer kvaliteten af videnskabelige og pædagogiske fremstillinger, men forsyndelser på dette punkt er desværre hyppige og kan være skæbnesvangre for forskningen, ikke mindst, når det drejer sig om en forfatter, der „gerne vil have ret“. Det er derfor nødvendigt, at videnskaben nu og da påtager sig den møjsommelige og på mange måder lidet taknemmelige opgave at gennearbejde og skærpe definitioner og begreber inden for deres fagområde. Det her foreliggende arbejde indeholder ca. 3.400 stikord fra engelsk geografisk terminologi med tilhørende koncentreret definition og angivelse af begrebets anvendelse. Opstillingen er alfabetisk efter stikord, men som tillæg gives en analytisk liste over stikordene ordnet efter systematisk princip. Denne bog bør finde stor anvendelse ved benyttelsen af engelsk geografisk litteratur.

Niels Nielsen.

Raymond Lister: How to Identify Old Maps and Globes. With a list of cartographers, engravers, publishers and printers concerned with printed maps and globes from c. 1500 to c. 1850. G. Bell and Sons, Ltd. London 1965. 256 s., 59 reproduktioner, 9 fig., 178 ill. af vandmærker. 19×25,5 cm. 70 sh.

I serien: „How to Identify“ er der tidligere udkommet bind om orientalske tæpper, engelske glas og karaffer, samt engelske sølvbowler. Serien følges nu op med: „How to Identify Old Maps and Globes“, der er en bog, som først og fremmest har adresse til kortsamlere og antikvarboghandlere. Men værket kan i adskillige tilfælde også anvendes af geografer, som søger oplysninger om kartografihistoriske emner.

Det behandlede stof fordeler sig således: kortets historie (32 s.), stjernekort og søkort (4 s.), gengivelsesteknik (10 s.), dekorative symboler (10 s.), glober og armillarsfærer (15 s.), karakteristiske vandmærker (20 s.); sidstnævnte afsnit, der vel er det mest værdifulde for kortsamlere, er forsynet med 178 vandmærkeillustrationer. Omtrent halvdelen af bogen er helliget en fortegnelse, som giver et repræsentativt udvalg af kartografer, kobberstikkere, kortudgivere og andre, som har beskæftiget sig med glober og trykte kort. Oplysningerne i denne fortegnelse er i det store og hele gode, men der har indsneget sig forskellige fejl, eksempelvis er Conrad Malthe-Bruun anført som værende tysker.

Fremstillingen er summarisk, men forfatteren har forsynet sit værk med et godt bibliografisk apparat, som er til stor nytte for den læser, der ønsker at trænge til bunds i nogle af de mange emner, som kortelig er omtalt i bogen.

Ib Rønne Kejlbo.

Carleton S. Coon: The Origin of Races. Jonathan Cape, London 1963.

XLII/724/XXI s., 32 tavler med fotos, 84 tegninger og 13 kort i stregkliché. Omfattende indeks. 16,5×23,5 cm. 63 sh.

Denne bog er overordentlig fængslende skrevet. Dette kan ikke undre den, der har blot et flygtigt indtryk af forf.: et meget levende menneske, der nemt finder pudsige, ja barokke udtryk for sin tanke. F. eks. kommer hans øjensynlige foragt for traditionelle antropologiske målemetoder frem

i følgende sætning, som afslutter omtalen af nogle mål for kraniet: „Havde vi tålmodighed, begavelse og tid nok, ville det være nemt at opfinde dusinvis af andre indekser og forholdsangivelser . . ., men det har vi ikke.“ Det skal tilføjes, at den store bogs indhold hverken tyder på, at forf. mangler tålmodighed eller begavelse.

C. S. Coon er professor i antropologi og leder af den etnografiske afdeling i University Museum i Philadelphia. Han er meget berejst og har skaffet sig direkte kendskab til mange fund af knogler af fortidsmennesker. Nærværende bog er forarbejde til et værk om de nulevende menneskeracer. Den er tilegnet mindet om den berømte antropolog Franz Weidenreich (d. 1948), fra hvem Coon har modtaget stærke impulser. Det har voldt meget besvær for den fysiske antropologi, at hver forsker, der gjorde et nyt fund af fossile menneskeknogler, gerne opfandt et nyt latinsk navn til det. Weidenreich bragte orden i dette virvar ved at gennemføre den opfattelse, at fund af fossile mennesker siden mellemste pleistocæn tilhører én art, *Homo erectus*, der gradvis omformes til *Homo sapiens*. M. h. t. to racer af *H. erectus*: Javamennesket og Pekingmennesket påviste han, at den førstes knogler har visse lighedspunkter med Australoidernes, den sidstes med Mongoloidernes. Coon fører denne tankegang videre. Han har en mægtig kombinerende fantasi, men deri ligger også hans svaghed.

Coons opfattelse af racen er moderne: den udskilles indenfor arten som en population, der bebor et bestemt geografisk territorium og adskiller sig fra andre racer ved målelige karakteristika af en antagelig størrelse. Da han arbejder med fossiler, kan han som racemærker kun benytte sådanne, som ses af knoglebygningen, og ganske særlig vægt lægger han på tandsættet. Hans arbejde er helt igennem stærkt geografisk orienteret. Den geografiske region danner en fast ramme om det, der sker inden for den. Under en stor del af istiden har ismasser, der fra Central-Asien strakte sig mod nordøst på bjergkæderne, dannet et vigtigt skel mellem hominider i ø. og v., hvis eftervirkninger spores den dag i dag. Stor geografisk interesse har også to kapitler om den indflydelse, som tilpasningen til det fysiske og det sociale milieu har for menneskets udvikling. Coon refererer bl. a. de nyere undersøgelser over forskellige former for legemets tilpasning til kulden hos naturfolk. Mongoloidernes flade ansigt forklares ikke – som så ofte – ved tilpasning til kulden, men ved at den kraftige forreste del af tandsættet har drevet muskulaturen fremad. Indenfor det sociale milieu tillægger Coon erhvervskulturen stor indflydelse. Da mennesket begynder at drive planmæssig jagt på store dyr, kræver jagtteknikken social organisation, ledere og evne til at meddele sig gennem talen. Det fremhæves, at „hvad der her er af betydning for menneskets udvikling, er ikke så meget selve det tekniske som de virkninger, det har på menneskenes indbyrdes forhold og den sociale strukturs stedse mere indviklede beskaffenhed.“ En kort oversigt over primaternes udvikling, som skal støtte Coons almindelige teorier, gives også.

Meget værdifuld er den gennemgang af over 300 fund af rester af fortidsmennesker, som fylder mere end halvdelen af bogen. En af Coons kritikere, Th. Dobzhansky, siger herom: „Intet andet arbejde på engelsk, så vidt jeg ved heller ikke på noget andet sprog, giver en så fuldstændig og „up to date“ fremstilling af emnet.“ Næsten 100 sider ofres på Austral-

opithecinae, der levede i ældre pleistocæn og mulig har været vidt udbredt i tropisk Afrika og Asien. Disse abemennesker kan have udviklet sig til Homo, men fundene tillader endnu ikke at besvare dette spørgsmål. Coon har den opfattelse, at de forskellige former af fortidsmennesker sædvanligvis ikke er uddøde, men ved krydsning gået op i senere beslegtede former. Coons *H. erectus* omfatter som Weidenreichs *Pithecanthropus* fra Java og *Sinanthropus* fra Nord-Kina, endvidere den hjerneskal Chelléen III, som Leakey 1960 fandt i Olduwai Gorge i Tanzania, Rhodesiamanden (som af andre stilles nær Neanderthaleren og *H. sapiens*) m. fl. Han sætter grænsen mellem *H. erectus* og *H. sapiens* ved et hjernerumfang på 1250–1300 cm³ for mænd, skønt andre antropologer hævder, at hjernens „størrelse alene er en meget grov indikator, og at hjerner af samme størrelse kan variere meget i funktion.“ Til *H. sapiens* regnes nutidsmennesker af alle racer og fossile racer, hvis træk mere eller mindre tydeligt kan genfindes i populationer den dag i dag, således Neanderthalerne, hvis hjernerumfang kan ligge oppe på 15–1600 cm³. Coon nærer en dyb foragt for de hyppige fremstillinger af Neanderthalsmanden som et brutalt, lavpandet væsen. Et af de vigtigste træk hos ham har været en meget stor næse, der kan være en tilpasning til kulden. Nutidsmenneskene deler Coon i fem hovedracer: Caucasoider, Mongoloider (indbefattende Den ny Verdens befolkning), Australoider, Congoïder (negrene og afrikanske Pygmæer) og Capoider (Buskmænd, Hottentotter, Sandawe i Øst-Afrika m. fl.). Af dværgracerne findes ifølge Coon ikke sikkert verificerede pleistocæne skeletter, og han formoder, de er fremkommet ved, at fuldvoksne mennesker, under tilpasning til særlige forhold: næringsmangel, varmt og fugtigt klima eller lign., efterhånden har antaget dværgform.

Coons hovedtese er nu følgende: „For en halv million år siden var mennesket én art *Homo erectus*, måske allerede delt i fem geografiske arter eller underarter. *H. erectus* udviklede sig derpå til *Homo sapiens* ikke én, men fem gange, efterhånden som hver underart, der levede indenfor sit eget territorium, passerede den kritiske tærskel fra et mere brutalt til et mere sapient stadium.“ For at begrunde denne tese søger Coon ved hjælp af skeletfund m. m. at påvise linier, der fører fra *Pithecanthropus* til Australoiderne og fra *Sinanthropus* til Mongoloiderne. For Caucasoidernes vedkommende er der ikke fundet nogen tilsvarende *erectus*-form, måske fordi de fleste fund af fossile mennesker i deres område er gjort i Europa, mens liniens udvikling rimeligvis er foregået andetsteds (Vest-Asien). Bogens svageste del er behandlingen af Afrika. Der føres et ret plausibelt bevis for, at Capoiderne stammer fra folk i Nord-Afrika, der efterhånden er drevet sydpå. De minder i visse henseender om den mongoloide race. Men Coon opgiver at finde en forklaring på, at vi på et tidspunkt af pleistocæn kan have mongoloid indflydelse i Nord-Afrika og caucasoid i Øst-Afrika. Det stemmer dårligt med hans tese om udvikling i helt adskilte populationer. Om de egentlige negre siges det rent ud: „Hvad der skete i Sudan og Vest-Afrika er stadig et komplet mysterium.“ Det ældste kendte skelet af en neger er måske 10.000 år gammelt. Da fossiler til belysning af Congoïdernes udvikling mangler, opstiller Coon en særdeles fantasifuld teori gående ud på, at en protonegrid befolkning, der

havde et vist caucasoidt indslag, er blandet med Pygmæer, hvorved den moderne negerrace blev udviklet.

Mens meget i Coons bog har vundet anerkendelse, har hans hovedtese mødt stærk modsigelse blandt antropologer og biologer. M. h. t. den derom opståede diskussion kan henvises til „Current Anthropology“ 4. bd. (1963) s. 360 ff. Her skal blot påpeges to punkter: 1) Coon meddeler, at selv i gunstigste tilfælde er en fossil udviklingslinie kun belyst ved 8 kranier, hvilket statistisk set er et meget svagt materiale. 2) Th. Dobzhansky påpeger, at Coon langtfra behandler genetiske forhold med samme sikkerhed som anatomiske. Han opfatter næsten omdannelsen fra *H. erectus* til *H. sapiens* som det at tage en akademisk grad. Udviklingen foregår i virkeligheden kontinuerligt, og det er vanskeligt at sætte grænser. Nye genmønstre, der betinger en bedre tilpasning til omgivelserne, opstår snart her, snart der. De breder sig, krydses med andre o. s. v. Da denne udvikling er resulteret i én art: *Homo sapiens*, er det yderst vanskeligt at tænke sig, at fem adskilte udviklinger skulle have ført til dette resultat.

C. G. Feilberg.

Michael H. Day: Guide to Fossil Man. A Handbook of Human Palaeontology. With a Foreword by Prof. J. S. Weiner. Cassell, London 1965. XVI/290 s., 94 fig.: fotos, kort, diagrammer. 16×22 cm. 42 sh.

En overordentlig nyttig lille håndbog over de vigtigste fund af fossile menneskerester, skrevet af en lektor i anatomi ved University of London. Bogen indledes med to korte afsnit, hvoraf det første orienterer i de geologiske og arkæologiske forhold på fundstederne samt dateringsmetoder. Det andet behandler fossilernes anatomi i almindelighed: knogler og tænder, bestemmelse af individets køn og alder. Resten af bogen giver et katalog over 40 fundsteder for menneskelevn fra pleistocæn, *Australopithecinae* indbefattet. Materialet er geografisk ordnet. Kortskitser viser lokaliteterne. De fleste figurer er fotos af fossile kranier, knogler og tænder, som gennemgående fremtræder tydeligt på bogens glittede papir. Ved hvert fund er systematisk oplyst: benævnelser (latinske og konventionelle), lokalitet, finder, geologiske forhold og ledsagende fund af fossil fauna og redskaber, datering, knoglernes morfologi og dimensioner, opfattelser af deres slægtskab med andre hominider, omtale i litteraturen o.s.v. Et glossar oplyser betydningen af en del arkæologiske, geologiske og antropologiske termini. Endelig findes et ret udførligt indeks.

C. G. Feilberg.

Ragnar Bergling: Kyrkstaden i övre Norrland, Kyrkliga, merkantila och judiciella funktioner under 1600- och 1700-talen, (Skytteanska Samfundets Handlingar, No. 3, Umeå). Uppsala 1964. 402 s., 40 pl. med fotos, 2 pl. (dobbeltsides) med kort i farver. 32 kort og diagrammer i stregkliché. Person- og stednavneregister. 17×25 cm. 40 sv. kr.

Emnet for denne store svenske doktorafhandling beskrives malende i de indledende ord: „Et markant træk i billedet af övre Norrlands bebyggelse udgør de klynger af jævne småhuse, som endnu den dag i dag på visse steder samler sig rundt om sognekirken ... Det er dog den største del af året en øde by med stængte boliger. Kun ved helligdagstider lever

de op. Da slås vinduesskodderne fra og husene fyldes med folk, som befriede fra hverdagslivets sysler nogle dage kan hengive sig til at fejre højtiden i kirke og hus.“ Yderligere gøres billedet af disse kirkebyer levende gennem bogens talrige gode illustrationer.

Kirkebyerne har allerede tidligere været genstand for videnskabelig behandling, bl. a. fra den kendte svenske folkelivsforsker Sigurd Erixon's side. Han bygger hovedsagelig på indsamlet etnologisk materiale, der stammer fra folk, som endnu har kunnet mindes tiden fra omkring 1900, da livet i kirkebyerne var en realitet. Men allerede da var mange træk fra ældre tid udviskede, hvorfor billedet får en vis skævhed. Bergling's store fortjeneste ligger i, at han gennem en kombineret geografisk-historisk metode har genfremkaldt vigtige sider af kirkebyernes liv i 17. til 18. årh., da de synes at have haft deres blomstringstid, og at han ud fra sin fremstilling kan drage nye slutninger.

Som grundlag for sit værk har Bergling benyttet en del historikers undersøgelse og ældre litteratur, men frem for alt har han selv udført et kæmpemæssigt arbejde med at opspore og bearbejde nyt kildemateriale. Da der ikke har eksisteret nogen samtidig central institution, som tog sig af kirkebyerne, må materialet søges vidt forskellige steder, i matrikelsarkiver, retsprotokoller, officielle kundgørelser, klager fra befolkningen o. s. v. Han må bruge kilder, som i deres tilblivelse har haft stærkt afvigende formål, og hvor det er en ren tilfældighed, om han netop finder nogle af de oplysninger, han har brug for til de statistiske tabeller, hvormed han støtter sin opfattelse.

Ved hjælp af sit materiale kan forf. tegne et kort over kirkebyerne i Sverige, som er mere udførligt og nøjagtigt end det tilsvarende i „Atlas över svensk folkkultur“ (I. 1957). Han koncentrerer sit arbejde om den del af Norrland, hvor kirkebyerne synes at have haft deres hovedudbredelse: Västerbotten, Norrbotten og Lappland. Fremgangsmåden er dernæst at finde frem til de samfundsfunktioner, som har været knyttet til kirkebyerne, og derigennem forklare deres opkomst og udbredelsesmønster. Man har længe ment, at de var en følge af de norrlandske sognes store udstrækning, som gjorde det vanskeligt for de sognebørn, der boede længst fra kirken, at nå ud og hjem på én dag. Forf. undersøger, hvor folk har boet i sognene, og hvor lang deres kirkevej har været, og det viser sig, at efterhånden har selv folk, der boede ret nær ved kirken, haft hus dernede. Det er næsten blevet et statussymbol. Forf. påpeger dernæst, at efter reformationen satte den svenske kirke et mægtigt arbejde i gang for at give almuens kristendomsundervisning gennem katekisering i kirkerne i tilknytning til gudstjenesten, hvilket har krævet menighedens tilstedeværelse ved kirken en stor del af helligdagen og derved nødvendiggjort overnatning.

Det er umuligt her at gå ind på forf.'s vidtløftige undersøgelser over forskellige samfundsindretninger: afholdelse af markeder, rettergangsting og skatteopkrævninger, som mere eller mindre knyttes sammen i tid og sted samt til kirkebyen og de kirkelige højtider. Det skal blot antydes, at han påviser en forskel mellem Lappmarken, hvor de nævnte samfundsfunktioner tidsmæssigt ligger nær hinanden i vintertiden på grund af befolkningens nomadiserende liv, – og så kystlandet, hvor forholdene er

mere uoverskuelige, men hvor forf. dog også har kunnet trække visse hovedlinier op.

Bergling takker i forordet de mange, bl. a. ved Geografiska Institutionen i Uppsala, der har stået ham bi på den ene eller anden måde. Den smukke bog med den klare fremstilling af mange udviklede forhold tjener både ham selv og Institutionen til ære.

C. G. Feilberg.

E. W. Bovill (ed.): Missions to the Niger, I. The Journal of Friedrich Hornemann's Travels and The Letters of Alexander Gordon Laing. *The Hakluyt Society, Second Series: No. CXXIII.* Cambridge University Press 1964. XIII/406 s., 4 billedplancher, 6 kort. 14,5×22 cm, 40 sh.

Siden oldtiden har geograferne haft vage forestillinger om floden Nigers eksistens i Vest-Afrika. Udforskningen af dens løb var endnu et af de vigtigste mål, den i 1788 i England stiftede African Association havde på sit program. Det var i dette selskabs tjeneste, Mungo Park 1795 drog ud fra Gambia for i juli 1796 endelig at stå ved den store flod, der til hans overraskelse løb mod øst, mod den opgående sol. I den følgende tid søgte ekspeditioner, snart udgående fra Nord-Afrika (Tripoli), snart fra Vest-Afrikas kyst, at udrede, hvilken vej Niger fulgte mod havet, indtil Richard Lander 1831 endelig bragte fuld klarhed over spørgsmålet. Hakluyt Society har nu taget fat på genudgivelsen af nogle af disse rejsendes beretninger: Lyon, Oudney, Denham og Clapperton. Nærværende bind vil vise retfærdighed mod to unge mænd, der satte livet til på vejen mod deres mål og derfor ikke selv fik udgivet deres resultater.

Tyskeren Hornemann var i 1800 med en karavane draget fra Murzuk mod syd, mod Bornu. Længe var man i usikkerhed om hans skæbne, men til slut oplystes det, at han var død af sygdom, en dagsrejse før han kunne have nået Niger ved Rabba. Man har nu genoptrykt dagbogen over en rejse, han foretog fra Cairo til Murzuk 1797-98 (udg. London 1802), og en samling oplysninger, han havde fået af pilgrimme og handelsmænd om det sydlige Sahara og Central-Sudan.

Major Laing var skotte. Han havde gjort tjeneste i Vest-Afrika og udgivet bogen „Travels in Western Africa“ om sit ophold i Sierra Leone. 1825 drog han ud med en karavane fra Tripoli mod Sudan. Han passerede Ghadames, InSalah og Timissao og nåede Timbuktu hen på sommeren 1826. På tilbagerejsen blev han myrdet tæt udenfor denne by. Her er udgivet de breve, der nåede hjem til hans svigerfader, oberst Warrington (britisk konsul i Tunis) og to bekendte i England. Desuden finder man et stykke dagbog fra rejsens første del, en beskrivelse af Ghadames og nogle oplysninger, Laing havde samlet om Nigers løb.

Udgiveren E. W. Bovill har udført det meget omfangsrige arbejde med at skrive indledninger og kommentar til de rejsendes beretninger.

C. G. Feilberg.

John Hatch: A History of Postwar Africa. Andre Deutsch, London 1965. 432 s., 8 kort i stregkliché, index. 16×24 cm. 50 sh.

Det er unægtelig et vovestykke at skrive et værk om hele Afrikas historie (Nord-Afrika er medtaget) i tiden efter anden verdenskrig. Men professor John Hatch synes at have gode forudsætninger for at gøre dette

arbejde. Ikke blot har han i mange år beskæftiget sig med emnet. Han har selv deltaget i begivenhederne, og han har været leder af den undervisning, som University College i Sierra Leone sætter i gang ude i landet. Han har personligt lært en række af det nye Afrika's ledere at kende: Julius Nyerere, Jomo Kenyatta, Kwame Nkrumah m. fl.

Bogen er således planlagt, at hvert kapitel behandler en større region gennem et vist tidsrum. F. eks. finder man i kapitlet „The West African Volcano“ en gennemgang af den første udvikling efter krigen i Britisk og Fransk Vest-Afrika, og i „The West leads the Way“ den følgende tids historie. Inden for kapitlerne er det nemt at få overblik over de enkelte landes historie.

Emnet er først og fremmest den politiske historie, men denne er konsekvent sat i forhold til landenes økonomiske og sociale struktur. Fremstillingen er, så vidt anmelderen kan se, meget nøgtern og velafvejet. I sidste afsnit gives følgende vurdering, som faktisk lægger megen vægt på kultur-geografiske elementer: „Selve Afrika's størrelse, dets ringe samfærdselsnet, slavehandelens eftervirkninger, de skævheder i økonomien som imperialismen havde forvoldt, den vide udbredelse af et kun selvforsørgende landbrug, mangelen på endog elementær infrastruktur: alle disse forhold stillede de nye ledere overfor uhyre opgaver, dersom deres folk nogensinde skulle øjne muligheden af en tilværelse, som det 20. århundrede kan byde den.“ Denne baggrund, samt befolkningens splittelse i mange stammer og sprog, er det nødvendigt at trænge ind i, når man vil forstå så vigtige foreteelser i vor tids Afrika som étparti-systemet og den panafrikanske bevægelse.

C. G. Feilberg.

William A. Hance: The Geography of Modern Africa. Columbia University Press, New York & London 1964. XIV/655 s., 105 kort i teksten, flere hundrede illustrationer. Indexer over emner og geografiske navne. 19×26 cm. 86 sh.

Den tykke bog i kvartformat er endnu mere omfattende, end man i første øjeblik forestiller sig. Over 600 sider tospaltet tekst med mindst 4000 bogstavpladser på siden svarer til ca. 4 bind i almindelig oktav, hvert på mere end 300 sider. Det er da et ret stort værk om det moderne Afrikas geografi, man står overfor. Forfatteren er professor i økonomisk geografi ved det fornemme Columbia University (New York) og har foretaget flere rejser i Afrika, sidst en 9 mdr.s „field trip“ i 1962-63, på hvilken han har kunnet sætte sig ind i landenes udvikling lige op til bogens fremkomst.

Bogen indledes med en kort skitse af Afrikas almindelige forhold. Grundtemaerne er angivet ved kapitlernes overskrifter: „The physical background“, „The economic setting“, „The population and peoples“, „The political scene“. I øvrigt behandles stoffet under otte store regioner: Nord-Afrika, Vest-Afrika, Ækvatorial-Afrika o. s. v. Inden for hver region er der redegjort for forholdene i de enkelte stater. Dispositionen er ret overskuelig, og forf. er sig vel bevidst, at „mangfoldighed er en af Afrikas grundtoner“. Han bemærker også i det indledende afsnit: „There is no such thing as *the African*.“ Befolkningens forskelligartethed er efter hans mening endnu større i Afrika end i Asien. Gennemgående behandles naturforholdene ret korfattet. Egentlig etnografiske problemer berøres

næppe. Hovedvægten ligger på den nutidige kulturgeografi, og forfatteren viser med stor dygtighed sammenspillet mellem alle de mange faktorer: landenes naturlige ressourcer, arbejdskraften, infrastrukturen – ikke mindst transportforholdene –, det finansielle og politiske klima. Gennem oplysninger om fremtidsplaner og projekter søger forf. at føre billedet helt frem mod 1970.

C. G. Feilberg.

Montague Yudelman: Africans on the Land. Economic Problems of African Agricultural Development in Southern, Central, and East Africa, with Special Reference to Southern Rhodesia. Harvard University Press, Cambridge (Mass.) 1964. XIV/290 s., 3 kort i teksten. 15×21,5 cm. 6,50 \$.

Dette er en bog af aktuel betydning. De i undertitlen nævnte områder er begrænset til sådanne, der har været eller er i den britiske Commonwealth. Men den indgående gennemgang af de økonomiske problemer for landbruget er helt knyttet til Syd-Rhodesia.

Yudelman er amerikansk statsborger, men født i Syd-Afrika. Han er uddannet som „agricultural economist“ og har arbejdet for „The Center for International Affairs“ ved Harvard Universitetet og andre internationale institutioner. Han har opholdt sig i Syd-Rhodesia i årene 1956–61, men har i denne periode tillige besøgt andre af de ovenfor nævnte lande. Han har samarbejdet med den økonomiske rådgiver hos sekretæren for „Native Affairs“ i Syd-Rhodesia. De rapporter, de i fællesskab skrev om landbrugsproblemerne, har cirkuleret blandt medlemmer af landets lovgivende forsamling og spillet en rolle i politikken.

Bogen giver i sin første halvdel en fremstilling af „The dual economy of Southern Rhodesia.“ På baggrund af naturgeografien og landets historie får man et billede af befolkningens deling i to samfund, et lille europæisk og et stort afrikansk. I denne forbindelse er givet to meget oplysende kort, hvoraf det ene viser arealernes potentielle muligheder for landbrug (regnfattig, regnrig, egnet for kvægavl, intensiv dyrkning o. s. v.), det andet deres fordeling mellem europæere og afrikanere.

Bogens anden halvdel skildrer fra forskellige synspunkter det afrikanske landbrug i Syd-Rhodesia: brugen størrelse og struktur, driftsudbytte, afrikanernes stilling til moderne landbrug, arbejdervandringer, adgang til kapital og markedsforhold. En anmelder i „African Affairs“ skriver, at gennem denne bog kan de, der ikke kender Afrika, få „en pålidelig redegørelse for nogle af problemerne for afrikansk landbrug i Syd-Rhodesia.“

C. G. Feilberg.

Horst Heidermann & Heinz Kühn (Herausg.): **Afrikas Gegenwart und Zukunft.** Schriftenreihe des Forschungsinstituts der Friedrich-Ebert-Stiftung. A. Sozialwissenschaftliche Schriften. Hannover 1964. 140 s., 4 fig. 16,5×23,5 cm. 16,80 DM.

Tysklands og tysk videnskabs interesse for Afrika har været stærkt stigende gennem de senere år. Det foreliggende er bidragene til det første Afrika symposium, afholdt af Friedrich-Ebert-Stiftung i Bonn 1963. To af indlæggene drejer sig udelukkende om, hvilke opgaver den tyske afrikaforskning har. De øvrige omhandler økonomiske og politiske forhold.

Alle forfatterne hertil er født i Afrika. Her skal fremhæves justitsminister Ramangasoavina, Madagascar, der skriver om sit lands økonomiske udvikling, professor Oyenuga, Ibadan, om landbrugets udvikling i Nigeria og finanssekretær Ahmed Ben Salah, Tunesien, om problemet udenlandske investeringer. De moderne afrikanske samfund er i høj grad baseret på få enkeltpersoners beslutninger, gennem deres afgørelse af investeringernes art og den politiske kurs. Heldigvis er mange af dem meget talende og skrivende. Man er derfor i stand til at sætte sig ind i deres baggrund og argumentation til forklaring af den meget forskelligartede udvikling, der finder sted i de enkelte stater, og den deraf følgende stærke regionalisering af verdensdelen.

Henrik Jeppesen.

Angela Molnos: Die sozialwissenschaftliche Erforschung Ostafrikas 1954-1963. Afrika-Studien Nr. 5. Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, New York 1965. 304 s. med 2 kort. 15×23 cm. 43 DM.

I denne bog findes først en gennemgang af de institutioner, der foretager socialvidenskabelige undersøgelser i Østafrika. Dernæst er der stamme for stamme lavet en omfattende oversigt over, hvilke studier der er foretaget af disse, og hvilke studier der dækker regionens historiske og demografiske forhold samt den økonomiske og sociale udvikling. Endelig er der en omfangsrig bibliografi dækkende disse emner. Dette vil være en uundværlig nøgle for den, der beskæftiger sig med Kenya, Tanzania og Uganda.

Henrik Jeppesen.

Hanfried Fliedner: Die Bodenrechtsreform in Kenya. Afrika-Studien Nr. 7. Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, New York 1965. 114 s. med 3 kort og engelsk resumé. 15×23 cm. 18 DM.

Indtil fornylig producerede 3000 europæiske farmere på mindre end 6 % af Kenyas areal $\frac{3}{4}$ af alle salgsafgrøder. Den afrikanske bonde kunne på grund af jordens opsplitning på for små lodder ikke sætte sig ud over selvforsyningslandbruget. Dette er en gennemgang af de jordreformer, der er søgt gennemført, specielt behandles de problemer, der måtte opstå i forbindelse med de traditionelle ejendomsforhold.

Henrik Jeppesen.

Robert F. Gray: The Sonjo of Tanganyika. An anthropological study of an irrigation-based society. Published for the International African Institute by the Oxford University Press, London 1963. XIV/181 s., 4 tavler med fotos, diagrammer og kort i teksten. 15×22 cm. 37 sh. 6 d.

Denne lille bog giver en beskrivelse af en fåtallig agerbrugende Bantustamme, der lever isoleret i Masai Distriktet nær nordgrænsen af Tanzania v. f. Lake Natron Forf. er nu lektor ved Tulane Univ. (New Orleans). Det har været et handicap for ham, at han kun har været et halvt år i felten, og at han til at begynde med mødte stor mistro hos Sonjo'erne. Han har ikke talt deres sprog, men benyttet sig af Swaheli. I betragtning af nævnte handicap har forf. alligevel fået et betydeligt udbytte. Sonjo's

erhvervsliv, sociale forhold og religion er mere eller mindre grundigt skildret. Da området er regnfattigt, kunstvander Sonjo en del af sin jord. Mens kvinderne foretager dyrkningen af markerne, leder mændene irrigationen. Risikoen for Masaiernes plyndringer har medført, at Sonjo bor samlet i landsbyer, og at de unge mænd uddannes som krigere. Forf. lægger megen vægt på at vise religionens sammenhæng med stammens øvrige liv.

C. G. Feilberg.

Thayer Scudder: The Ecology of the Gwembe Tonga. (Kariba Studies Vol. II). Published on behalf of The Rhodes-Livingstone Institute, Northern Rhodesia by Manchester University Press 1962. 274 s., kort i strekkliché, diagrammer, 6 tavler med fotos. 15×22 cm. 37 sh. 6 d.

Denne bog er et led i en serie undersøgelser, Rhodos-Livingstone Institute har sat i gang. Det drejer sig om de afrikanere, det har været nødvendigt at flytte bort fra den lange strækning af Zambezi's dal, der bliver oversvømmet oven for Kariba-dæmningen. Mindst 57.000 mennesker berøres. Hovedparten af disse hører til Bantu-stammen Ba-Tonga og kaldes Gwembe- eller Dal-Tonga. Et hold videnskabsmænd skal dels studere disse folks hidtidige liv, dels følge deres udvikling på de steder, hvor de flyttes hen. Stratton har arbejdet sammen med etnografen professor Elizabeth Colson (Brandeis Univ., Masss.), der allerede har publiceret „The Social Organization of the Gwembe Tonga“. Yderligere skal komme arbejder om stammens materielle kultur, dens biologi, områdets arkæologi m. m.

Scudder's opgave har været studiet af vekselvirkningen mellem befolkningen og dens omgivelser, særlig det fysiske milieu. Han har opholdt sig så længe i området, at han har kunnet følge agerbruget året rundt, og der ofres 100 sider på dette erhverv. Endvidere behandles bebyggelse, husdyrhold, fiskeri, jagt og indsamling. En mængde vilde planter er bestemt, og oplysninger om deres anvendelse noteret. De dyrkede områder ligger dels langs floden, hvor de vandes ved dennes årlige stigninger og ved grundvand, dels højere oppe, hvor de kun får sommerregn. Med henblik på vor sædvanlige deling af agerbrugende folk i halv- og helagerbrugere efter mændenes deltagelse i dette erhverv er det interessant at notere sig sætningen (s. 32): „Although women are the principal gardeners, there are no agricultural tasks that men are unwilling to undertake“.

Det har været forf. magtpåliggende at udrede de betingelser, der har ført til hyppige lokale eller mere udbredte tilfælde af hungersnød i området. Mange årsager spiller ind. Selv om nedbørens mængde og fordeling er meget vigtig, kommer dertil uregelmæssigheder i flodens stigninger, plantesygdomme, insektangreb, elefanter hæringer af markerne, dårlig jordfordeling og mangel på arbejdskraft.

C. G. Feilberg.

Arthur Stratton: The Great Red Island. A Biography of Madagascar. Macmillan & Co, London 1965. XIV/368 s., 1 kort i strekkliché, 8 tavler med billeder. 15,5×22,5 cm. 36 sh.

Denne bog om Madagascar hører snarere hen under skønlitteratur end under videnskab. Forf. er en meget berejst amerikaner, og han synes mindst to gange at have besøgt den store ø. Bogen indeholder skildringer

af naturen og byerne, isprængt med lange afsnit om Madagascars historie, der er meget levende og populært fortalt. Også de økonomiske forhold ofres en del opmærksomhed. Mest interesse for geografer har måske en del skildringer fra indvandrernes milieu: franskmænd, amerikanere, kinesere o. a. Den korte bibliografi har nyttige henvisninger.

C. G. Feilberg.

John Cope: South Africa. Ernest Benn Ltd., London 1965. 236 s., 2 fig., 1 kortbilag. 14×22 cm. 37 sh. 6 d.

Denne bog handler ikke om Den Sydafrikanske Republiks geografi, som kun berøres indledningsvis, men man lades under læsningen ikke i tvivl om navnlig de kulturgeografiske forholdes indflydelse på landets politiske udvikling, som er bogens hovedemne. En større plads indtager de historiske afsnit med kapitler om bantufolkernes ekspansion mod syd og de hvides mod nord, Afrikanernationalismen, Boerkrigens følger samt forholdet hvid-sort i sydafrikansk politik. Den fortællende stil letter tilegnelsen af de mange facts, der fremstilles ud fra et førstehånds kendskab, og ud fra hvilke forfatteren gør status over situationen i dag og sagligt prøver at bedømme udviklingslinierne i fremtiden. Det er hans overbevisning, at Apartheidpolitikken må lide nederlag før eller senere. At det ikke allerede er sket trods den isolation, landet befinder sig i, hænger sammen med den nuværende økonomiske højkonjunktur, som ufortjent stabiliserer nationalist-regeringen. Bogen er højaktuel, ført op til 1965, og bør læses nu.

Ruth Helkiær Jensen.

Mémoires et Documents publiés sous la direction de Jean Dresch. Centre de Recherches et Documentation Cartographiques et Géographiques, Tome IX, Fasc. 4. Paris 1964. 21×27 cm. 25 F.

A: X. de Planhol: Recherches sur la géographie humaine de l'Iran septentrional. S. 1–80. 16 plancher med fotos, 24 kort og diagrammer i stregkliché.

Afhandlingen kommer ind på ret forskellige emner. I Iran betegnes ved det arabiske ord qal'äh en landsbyform, der sædvanlig har rektangulær grundplan og er omgivet af mure med runde hjørnetårne. Planhol har studeret typen i nærheden af Teheran, og han søger at udrede dens historie og de forandringer, der i nutiden foregår med den. De følgende afsnit omhandler to landskaber i Elburskæden. Det ene, Laridjan, ligger på østsiden af vulkanen Damavand i den relativt tørre zone, det andet, Kalar Dasht, på bjergkædens regnrige nordside og længere mod vest nedenfor Takht-e-Sulaiman. Disse landskabers historie og befolkningsforhold rides op, og erhvervslivet gennemgås, derunder turnus i flytninger med kvæget i årets løb, belyst gennem kort og diagrammer. Nutidens emigration fra områderne omtales også. Endelig behandles Teherans nyeste udvikling (byen er vokset fra et indbyggertal på 210.000 i 1922 til ca. 2 mill. i dag). Planhol har allerede beskæftiget sig med den islamiske by i bogen „Le Monde Islamique“ (Serien „Mythes et Religions“ no. 34, Paris 1957). Han viser, at den gamle bazar i Teheran får mindre betydning, ligeså dens

udprægede segregation: specielle erhverv og forretninger samlede i særlige gader, jødiske, armeniske og parsiske foretagender for sig. Nu skabes store nye forretningskvarterer og små butikscentre i beboelsesområderne. Forf. kommer også ind på mange andre ting: vandforsyning, husformer o. s. v.

B: Mme F. Bémont: Données récentes sur quelques problèmes économiques de l'Iran. S. 81–116. 3 kort i stregkliché.

I denne korte afhandling redegøres i det første afsnit for de agrarreformer, som Irans nuværende regering prøver at gennemføre både med hensyn til besiddelsesforhold og landbrugets teknik. Det andet afsnit gennemgår produktionen af mineralolier og naturgas. Et meget nyttigt kort viser gas- og olieledninger samt pipelines i Iran, herunder ledninger i Nord-Iran ved Qum og Gorgan samt pipelines for raffineret olie fra Abadan til de store byer på højsletten: Teheran, Qazvin, Mashad og Isfahan.

C. G. Feilberg.

Angelika Sievers: Ceylon. Gesellschaft und Lebensraum in den Orientalischen Tropen. Eine sozialgeographische Landeskunde. (Bibliothek Geographischer Handbücher, begr. v. F. Ratzel und A. Penck). Franz Steiner, Wiesbaden 1964. XXXII/398 s., 28 kort i stregkliché, 25 tavler med fotos. 18,5×24,5 cm. 76 DM.

Dette store værk rummer på sine tættrykte sider en meget betydelig stofmængde, som det må have krævet en uhyre flid at samle. Forfatterinden er professor ved den pædagogiske højskole i Vechta. Hun har siden 1955 samlet materiale til bogen. To gange har hun besøgt Ceylon, hvor hun ialt har tilbragt 11 måneder. „Die Insel Ceylon wurde in allen ihren Teilen mit Bahn, Auto, Jeep und zu Fuss durch, wandert“, Landschaft und Landwirtschaft mit Ausnahme der Südwestmonsunmonate Mai bis Juni in allen Jahreszeiten erlebt.“ En meget omfattende litteratur er gennemgået. Derom vidner bl. a. den 20 sider store fortegnelse over litteratur, kort m. m. Skønt bogen savner register, finder man sig nemt tilrette i den ved hjælp af en veldisponeret indholdsfortegnelse.

Bogen falder i en almindelig og en regional del. I den første behandles relativt kortfattet Ceylons fysiske geografi og historie. Dernæst gennemgås befolkningen og dens sociale grupper, bebyggelsesmønstret og erhvervsformerne: risbønder, havedyrkning, exportplantagerne o. s. v. I den regionale del har forf. valgt at skildre typiske kulturlandskaber: Colombo (udviklingen af en orientalsk by på et sted, hvor øst og vest mødes), kokospalmekysten mod sydvest, højlandets teplantager, kunstigt vandede savannelandskaber o. s. v. – ialt 8 kapitler. Forf. gør disse landskaber levende gennem sine mange rejsenotater. Hun har udført alt, hvad hun formåede, af studier i marken i retning af landsbyundersøgelser, kortskitser og interviews.

Denne bog er, så vidt vides, det første store moderne værk om Ceylon som helhed. Den vil formentlig indtil videre være „bogen om Ceylon“, som geografer først vil søge til, når de ønsker oplysning om øen.

C. G. Feilberg.

L. F. Rushbrook Williams (ed.): A Handbook for Travellers in India, Pakistan, Burma and Ceylon. 20th ed. John Murray, London 1965. CII/630 s., mange kort. 12,5×18,5 cm. 55 sh.

Denne rejsefører giver udmærkede og fyldige oplysninger om de pågældende landes befolkning, historie og seværdigheder, men lider af den meget væsentlige fejl ganske at mangle de praktiske oplysninger om hoteller, restauranter, buslinier etc., som i andre rejseførere indleder beskrivelsen af de forskellige byer. Også kortet over New Delhi er meget mangelfuldt, idet hele det nu bebyggede kvarter i byens sydlige del ganske mangler.

Kaj Hansen.

T. R. Tregear: A Geography of China. University of London Press, 1965. 342 s., ill. med 19 fotografier og 87 tekstfigurer. 14×21,5 cm. 37 sh. 6 d.

En ny geografi om Kina vil selvsagt blive modtaget med stor interesse og en vis spænding i geografiske kredse, ikke mindst fordi forfatteren gennem ophold i dette land må have fået en række personlige indtryk, foruden at man kan forvente et betydeligt kendskab til den nyeste litteratur. På dette punkt bliver man dog noget skuffet, idet de kinesiske geografiske kilder ikke når væsentlig ud over Peking Review og China Reconstructs, som begge findes på ethvert europæisk bibliotek og i mange private hjem. Bortset fra Academia Sinica og et par afhandlinger om jordbundsgeografi synes nyere, kinesiske tidsskrifter ikke at være benyttet, og henvisninger til sådanne mangler også til trods for, at de kinesiske geografer i de senere år har vist megen flid, og at resuméer på engelsk heraf er tilgængelige.

Men når man ser bort herfra, så er der blevet en yderst grundig geografisk tekstbog ud af det, som man kan have megen nytte af, også som opslagsværk, og den er skrevet i et let og ubesværet sprog. Opdelingen er den traditionelle for en lærebog, med hovedkapitler om fysisk geografi, historisk geografi, økonomisk geografi og et fortrinligt regionalt afsnit. De statistiske data koncentrerer sig om folketællingen 1953, mens behandlingen af den økonomiske geografi er delt i 2 afsnit, frem til 1949 og efter dette år, da de store reformer finder sted. Produktionsstatistikken standser med 1958, ud fra den betragtning at senere tal er upålidelige. Tekstfigurerne er ganske overskuelige, uden at der er ofret ret meget på den tekniske side. Selv om slutresultatet således må blive, at dette værk ikke er den store fornyelse af vort kendskab til Kinas geografi, så er der ingen tvivl om, at Tregears bog vil blive meget benyttet.

Viggo Hansen.

G. C. Allen: Japan's Economic Expansion. Publ. for Chatham House by Oxford Univ. Press, London, New York, Toronto 1965. 296 s., tabeller 14,5×22 cm. 50 sh.

Professor G. C. Allen har arbejdet med Japan's økonomi i over 40 år, bl. a. som rådgiver for Foreign Office og som universitetslærer i Nagoya. Han skrev i 1958 „Japan's Economic Recovery“, og i virkeligheden er det denne, som nu foreligger i ajourført og omarbejdet form. Allen's adgang til primære kilder danner en solid basis for bogen, der trækker hovedlinierne op i den økonomiske udvikling siden 1930'erne. Bogen er

kontant og velskrevet og et værdifuldt supplement til f. eks. Trewartha's japangeografi. Et kort kapitel giver således et overblik over den japanske landbrugsreform, et andet over Zaibatsu'en – den japanske høifinans. Hvor har man set kortere og klarere fremstilling? *Sofus Christiansen.*

David A. Robinson: Peru in four dimensions. American Studies Press S. A., Lima 1964. 424 s., 28 kort, 82 diagrammer og tabeller. 20×25 cm. 10 \$.

Bogens forfatter, der har levet en årrække i Perú, har her arbejdet som historiker, geograf, demograf og økonom på én gang. Hertil kommer et arkæologisk, geologisk og sociologisk overblik, der faktisk gør bogen til en tvær-videnskabelig monografi af landet.

Denne tendens fremgår allerede af stoffets disposition. Efter en indledning gennemgås de historiske perspektiver, derefter de administrative forhold, hvorefter 86 sider optages af en demografisk orientering. Efter denne følger så de fysiografiske forhold, herunder en geologisk indledning og en morfologisk landskabsanalyse. Næste afsnit omhandler klimatologien og visse oceanografiske hovedtræk. Derpå behandles transport-systemer, derefter landbrug, skovbrug, mineralproduktion og industri, hvorefter værket slutter med en oversigt over landets økonomi, herunder udenrigshandelen. Endelig må nævnes en omfattende bibliografi samt fortegninger over kort, diagrammer og tabeller. Et stikordsregister savnes derimod.

Trods denne stærkt utraditionelle opstilling af stoffet giver bogen en overordentlig omfattende og på sine steder meget dybtgående fremstilling af forholdene i Perú. Selv om dens sprog mange steder er bredt og ordrigt, vrimler teksten med en rigdom af facts. Med sine omfattende og detaillerede statistiske oplysninger bliver bogen en vigtig kilde til almen viden om og vurdering af Perú. Selv om måske visse emner (f. eks. demografi og planning) er vel stærkt belyst, delvis på bekostning af andre områder, giver Robinsons bog så megen førstehåndsviden og så megen realistisk vurdering, at den vil være uundværlig for enhver, der skal foretage mere dybtgående studier over peruanske forhold.

Aage Aagesen.

W. Gordon East: The Geography behind History. 2. udg. Thomas Nelson and Sons Ltd., London 1965. 203 s., 74 fig. 14×21,5 cm. 25 sh.

Gordon Easts bog er nærmest en samling essays, der uden nogen egentlig rød tråd behandler eksempler på situationer og begivenheder i verdenshistorien, set med geografens øjne og ud fra hans kendskab til geografisk milieu. Blandt kapitlerne kan nævnes: Old Maps as Historical Documents, Geographical Positions, Routes samt Frontiers and Boundaries, som anmelderen finder mest inspirerende, foruden at de samtidig fortæller, at det ikke er politiske begivenheder som sådan, professor Gordon East behandler, men derimod de for datiden aktuelle geografiske kendsgerninger. Eller man kan måske snarere sige, at forf. forsøger herigennem at understrege, hvordan historiske begivenheder bør anskues ud fra samtidens tekniske stade og begrænsede viden om den jordklode,

hvorpå de er udspillet. Enkelte kapitler som *Climate and History* og *The Dawn of Civilization* bærer i nogen grad præg af, at bogen er et revideret optryk af 1938-udgaven, og man savner heri resultaterne af de sidste 25 års intensive forskning på disse felter. Nye er kapitlerne om de gamle kort (se ovf.) og om international politik, foruden at et par andre er stærkt reviderede. I det store og hele må Gordon East's bog siges at udfylde et savn inden for studiet af historisk geografi, og man må vel tilgive forfatteren, at han henter så mange af sine eksempler fra England.

Viggo Hansen.

E. S. Simpson: *Coal and the Power Industries in Postwar Britain.*

Longmans Geography Paperbacks. Longmans, Green & Co. Ltd., London 1966. 170 s., 17 fig., 55 tabeller. 14×21,5 cm. 17 sh. 6 d.

I denne serie er foreløbig udgivet to publikationer: Mansell Prothero: „Migrants and Malaria“ og E. S. Simpson: „Coal and the Power Industries in Postwar Britain“. Det sidstnævnte arbejde indeholder en meget koncentreret oversigt over udviklingen af grubedrift og energiforsyning i Storbritannien efter offentliggørelse af den nationale plan for kul i 1950. Forfatteren behandler produktionen af kul og naturgas, olieforbrug, atomkraften samt forholdet mellem den direkte anvendelse af brændstofferne og den indirekte gennem fremstillingen af gas og elektricitet. Stoffet er så vigtigt, at indholdet bør finde vej også til elementære lære- og håndbøger.

Niels Nielsen.

Henri Elhaï: *Recherches sur la propriété foncière des citoyens en Haute-Normandie.* Mémoires et Documents, Tome X-Fasc. 3. (Centre de Recherches et Documentation Cartographiques et Géographiques). Paris 1965. 110 s., med tavler og plancher. 21×27 cm. 15 F.

Forfatteren har på grundlag af matriklerne undersøgt omfanget og udbredelsen af borgerskabets jordbesiddelser i området mellem nedre Seine og Dieppe med hovedbyerne Rouen og Le Havre. Analysen omfatter årene 1956/57 og 1825–30 og med stikprøver tilbage til revolutionsårene, og den medtager kun de ejendomme, som ikke bebos af ejerne. Fænomenet er forsåvidt velkendt over det meste af Europa, men det overraskende er, at ikke mindre end 35 % af al jordejendom i det behandlede område ejes af byboere, et tal der ikke har ændret sig meget siden 1825, ligesom antallet af besiddere er det samme som dengang. Det viser sig især at være Paris, Rouen og Le Havre, der har leveret kapitalen. Forf. har også undersøgt adelens jordbesiddelser og kommer til det uventede resultat, at revolutionen ikke, som forventet, betød denne klasses udslettelse som jordejere, idet kun de emigreredes ejendomme blev konfiskeret. Baggrunden for borgerskabets jordkøb er den sædvanlige: i økonomiske kriser er der sikkerhed at hente i jorden, og det til trods for at forrentningen heraf på grundlag af stikprøver har vist sig at være meget lav, kun 1,5 til 2 % og højst 2,5 %. Disse jordkøb har vist sig at gå helt tilbage til det 13. årh., men voksede især gennem det 16. til 18. årh., ligesom de fortsatte med øget styrke under revolutionen, da kirkens og de emigreredes ejendomme blev sat under salg. Forf. viser ligeledes, at forholdene i Haute-Normandie ikke er enestående i Frankrig, selv om procenten varierer fra egn til egn og også med de fremherskende kulturer.

Viggo Hansen.

Lebendige Vielfalt der Schweiz. Herausgegeben von Alfred Graber.

Text: Max Senger. Photographische Betreuung: Otto Pfenniger. Schweizer Druck- und Verlagshaus AG, Aürich 1964. 220 s., hvoraf 128 er billeder. 20×27 cm. 22,50 Sfrs.

112 overordentlig nydelige fotografier med korte tekster (samlede foran) indleder denne smukke bog, hvis tekstdel (91 s.) består af en række korte kapitler med et meget broget indhold og affattet i et særdeles akademisk sprog. Der behandles f. eks. Alpernes geologi, turisme, schweizisk demokrati, forsvar, industri, folkløse etc. Et lille kapitel om Pestalozzi er toneangivende for den vægt, der i teksten er lagt på at skildre landet ud fra dets berømte personers indsats. I øvrigt er værket et godt eksempel på bogtrykkerkunstens høje stadi i Schweiz. *Viggo Hansen.*

Schweizerische Landwirtschaft und Schweizer Bauertum, udg. af Dr.

O. Howald. Schweizer Druck- und Verlagshaus AG, Zürich 1963. 576 s., 438 sort/hvide og 37 farvefotografier. 20×27 cm. 39 Sfrs.

I hundredåret for stiftelsen af Schweizerischer Landwirtschaftlicher Verein udsendte denne til Det danske Landbrugsråd svarende organisation dette monumentalværk, hvor 11 eksperter i 14 kapitler har bidraget til en alsidig belysning af schweizisk landbrug, strækkende sig lige fra natur- og landskabsgrundlaget til behandlingen af landbrugets byggestil og dets gamle traditionelle skikke. Påfaldende, men charmerende, virker den ejendommelige blanding af et højt organisatorisk stadi parret med et intensivt kontrolsystem på den ene side og det gamle hakkebrug, trevangsbruget og spelt-dyrkningen på den anden side, men naturligvis blandet med intenst industrialiserede brugsformer, der er et udtryk for den rige variation i landbruget, som den schweiziske natur byder bonden, og som står i en slående modsætning til den ensartethed, som dansk landbrug viser den fremmede. Dertil krydres værket af et væld af illustrationer, der efter anmelderens mening overgår alt, hvad der endnu er set fra schweizisk side, og ind mellem de enestående landskabsbilleder (Föhn-billeder) finder man også hist og her instruktive kortmæssige fremstillinger og endnu flere diagrammer og tabeller. Skulle anmelderen komme med en enkelt indvending, må det være den, at der mangler et kapitel om det schweiziske landbrug og verdensmarkedet, spec. de europæiske markedsorganisationer. *Viggo Hansen.*

Experimental Cartography. Report on the Oxford Symposium, October 1963. Clarendon Press: Oxford University Press, 1964. 93 s. 20×25 cm. 25 sh.

Gennem indlæg fra repræsentanter for fagområder, der anvender kartografisk fremstilling, belyses kravene til moderne kartografi. Vægten lægges på kortlægningens værdi som meddelelsesmiddel, ikke på tekniske detaljer. Vurderingen varierer fra disciplin til disciplin, geologiske og plantegeografiske resultater præsenteres ofte bedst i kort, for meteorologien er de endog en informationskilde, mens økonomer og historikere hævder, at værdien kun ligger i det visuelle indtryk af i forvejen kendt materiale. Et fundamentalt problem er det overvældende datamateriale, der ofte f. eks. i industrigeografien ændrer sig hurtigt, her vil tematiske

kort udført med traditionel teknik være forældede den dag, de er færdige. Nye former for databehandling og hurtig overførsel til kort beskrives derfor, idet det indrømmes, at disse resultater bliver grovere og mindre smukke. Endelig påpeges nødvendigheden af, at det stigende antal af forbrugere har den fornødne „læse“færdighed.

Af interessante emner skal fremhæves et indlæg om planlægningen af „The Second Land Utilization Survey of Britain“, og af gode ideer, at økonomiske atlas fremstilles med løsblade, der kan fornys. Desværre mangler illustrationerne næsten helt i bogen, hvilket også beklages i introduktionen.

Ruth Helkier Jensen.

Paul Melchior: The Earth Tides. Pergamon Press, Oxford, London etc. 1966. 458 s., 115 fig., 41 tabeller. 15,5×23,5 cm. 5 £, 5 sh.

Emnet for bogen er en avanceret, teoretisk fremstilling af „tidejordsfænomenet“, d.v.s. jordens reaktion på de tidevandsfremkaldende kræfter. Arbejdet er derfor først og fremmest af interesse for seismikere og andre fastjordsgeofysikere, men det indeholder teoretiske basale betragtninger af betydning også for tilgrænsende discipliner – oceanografi, rheologi etc.

Sofus Christiansen.

L. H. Ahrens, Frank Press, S. K. Runcorn & H. C. Urey (eds.): Physics and Chemistry of the Earth. Vol. VI. Pergamon Press, London, New York m. m. 1965. 510 s., talr. ill. og tabeller. 16×25 cm. 7 £.

Dette bind i serien indeholder 7 afhandlinger om geofysiske og geokemiske emner. Af mest interesse for geografer er vel nok Menards afhandling „Sea Floor Relief and Mantle Convection“, hvor de undersøiske oceaniske rygge og de brudzoner, der udgår fra dem vinkelret på deres længde-akse, søges forklaret ud fra teorien om konvektionsstrøme i de øverste dele af kappen (The Upper Mantle), der omgiver jordkernen.

En anden afhandling beskæftiger sig med denne kappes struktur og sammensætning.

Kaj Hansen.

William H. K. Lee (ed.): Terrestrial Heat Flow. American Geophysical Union, Geophysical Monograph Series No. 8, 1965. 276 s., ill. 17×25 cm. 10 \$.

Bogen består af 9 afhandlinger vedrørende jordens indre varme og dens udbredelse til overfladen, metoder til måling af denne varmestrøm og de fysiske processer, der frembringer denne varme.

Kaj Hansen.

Arnold Cissarz: Einführung in die allgemeine und systematische Lagerstättenlehre. 2. völlig umgearbeitete Auflage. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1965. 228 s., 45 fig., 29 tabeller. 16×24 cm. 34,80 DM.

Bogen deles i en almindelig del, der først gennemgår de kemiske elementers fordeling i jordskorpen, grundlaget for mineraldannelsen og de såvel magmatiske som sedimentære processer, der fører til dannelsen af mineralske og organiske råstoffer. Den systematiske del gennemgår derpå mere detaljeret de forskellige typer af mineralske og organiske råstofforekomster.

Kaj Hansen.

Wilhelm F. Schmidt: Geologie. Das Geographische Seminar. Praktische Arbeitsweisen. Westermann Verlag, Braunschweig 1966. 144 s., 21 fig. 14×21 cm. 9,80 DM.

Denne lille letlæselige bog giver i ganske korte kapitler en god og udtømmende beskrivelse af forskellige målemetoder og prøvetagninger ved geologiske undersøgelser, de forskellige enkeltheder i et profil, som man skal fæste sin opmærksomhed på ved undersøgelserne, samt en kort forklaring på årsagen til disse.

Kaj Hansen.

K. Rankama (ed.): The Precambrian, Vol. 2. Interscience Publishers, John Wiley and Sons Inc., London 1965. 454 s., talr. ill. 18×26 cm. 113 sh.

Serien „The Geologic Systems“, redigeret af K. Rankama i Helsinki, bringer en række oversigter over Precambrium og Kvartærformationen. Det her foreliggende bind indeholder afhandlinger om Precambrium på Spitsbergen og Bjørnøya, på De britiske Øer, i Grønland og i Canada.

Her er Arne Noe-Nygaards og Asger Berthelsens afsnit om Grønland af særlig interesse, idet man med denne særdeles velskrevne og let læselige afhandling for første gang får en samlet oversigt over Grønlands grundfjeldsområder ud fra moderne undersøgelsesmetoder og tolkningsprincipper.

Kaj Hansen.

L. M. J. U. van Straaten (ed.): Deltaic and Shallow Marine Deposits.

Developments in Sedimentology, Vol. 1. Elsevier Publishing Co., Amsterdam 1964. 464 s., talrige ill. 17×24 cm. 65 Hfl.

Elsevier forlaget i Amsterdam har påbegyndt udsendelsen af en serie bøger omhandlende sedimentologiske emner. Dette første bind er i virkeligheden proceeding fra den sjette internationale sedimentolog-kongres, der afholdtes i Antwerpen og Amsterdam i 1963. Den indeholder beretningen om kongressens forløb tillige med 60 foredrag, der alle beskæftiger sig med sedimentationen i deltaer og på lavt vand i havet.

Kaj Hansen.

S. Dzulyński & E. K. Walton: Sedimentary Features of Flysch and Greywackes. Developments in Sedimentology, Vol. 7. Elsevier Publishing Co., Amsterdam 1965. 274 s., 167 fig., 5 tabeller. 17×24 cm. 47,50 Hfl.

Dette bind i serien: Developments in Sedimentology beskæftiger sig med flysch og gråvakke-aflejringer, deres udformning og aflejringsbetingelser.

Kaj Hansen.

Horace R. Byers: Elements of Cloud Physics. The University of Chicago Press, London 1965. 190 s., ill. 15×24 cm. 56 sh.

Forståelsen af skydannelse processer har gennemgået en revolutionerende udvikling under og efter 2. verdenskrig, da man for alvor blev interesseret i tropernes atmosfæriske forhold og i mulighederne for kunstigt at fremkalde nedbør. Denne bog forsøger at samle denne rige viden om ligevægtsforholdene i atmosfæren, om kondensationskærnernes sammensætning og fordeling i lufthavet og om selve dråbedannelse dynamik.

Kr. M. Jensen.

William D. Sellers: Physical Climatology. The University of Chicago Press, Chicago, London 1965. 272 s., 48 fig., 30 tabeller. 16×23 cm. 56 sh.

Indholdet i denne bog koncentrerer sig om atmosfærens og jordoverfladens energi- og vandbalance. I første halvdel gennemgås strålingens enkeltelementer og vandets kredsløb i naturen som oplæg til et samlet kapitel om energiregnskabet for såvel jordoverfladen som for jord-atmosfæren. De sidste kapitler går nærmere ind på varmeomsætningen i de øverste jordlag og i den jordnære del af atmosfæren – med såvel temperatur- som vindprofiler – og endelig behandles også evaporationen.

Hvert afsnit er fuldt af eksempler fra alle dele af verden, men hovedvægten er lagt på den teoretiske gennemgang af de mange beregninger og formler, der i litteraturen er opstillet over f.eks. fordampning og varme-transport ud fra de temmelig få og simple målinger, der er tilgængelige. Til den kritiske omtale af beregningerne knytter sig yderligere en kort indføring i målinger og måleinstrumenter. *Kr. M. Jensen.*

A. A. Borisov: Climates of the U. S. S. R. Oliver and Boyd, Edinburgh 1965. 255 s., 45 fig., 42 tabeller, 2 kort. 15×25 cm. 75 sh.

Dette værk udkom oprindeligt i 1948 og 1959 på russisk og foreligger nu på engelsk. Det er inddelt i tre kapitler, hvoraf det første behandler strålingsforhold, vindcirkulation og tilførslen af fugtighed over U.S.S.R., og her må især peges på de mange gode kort over udbredelsen af strålingsregnskabets enkeltelementer.

Det næste kapitel redegør for de enkelte klimaelementer – temperatur, fugtighed, skydække, fordampning, nedbør o. s. v. Også her er der lagt megen vægt på den regionale fordeling, og forfatteren har gjort sig umage med opstillingen af typer og deres udbredelse. Hvert afsnit er fyldt med talmæssige angivelser af klimaelementerne, således at bogen i høj grad kan bruges som opslagsværk, og talrige tabeller med årsforløbet af fordampning, temperatur o. s. v. støtter vurderingen af oplysningerne. Sidste kapitel er regionsbeskrivelser med en ret omfattende behandling af de omgivende havs og de store søers klima, hvorefter følger en gennemgang af alle lavlandsområders og sidst af bjergegnenes klimatiske forhold.

Den strengt beskrivende form og de mange tal gør bogen til tung læsning, og man kunne have ønsket sig noget mere om de vejr-mæssige forhold til belysning af klimaelementernes udformning. *Kr. M. Jensen.*

A. Scamoni: Beiträge zur Vegetationskunde, Band VI, Karte der natürlichen Vegetation der Deutschen Demokratischen Republik. Akademie-Verlag, Berlin 1964. 115 s. og et stort kort. 17×24 cm. 37,50 DM.

I målestoksforholdet 1:500.000 forelægges et kort over de nuværende vegetationsregioner i DDR. Ved hjælp af vegetationens udformning i såvel seminaturområder som i forstligt drevne skove, i enge og blandt agerlandets ukrudtsplanter har man inddelt landet i regioner med nogenlunde ensartede plantesamfund. Disse enkeltregioners karakteriserende plantearter opregnes i det tilhørende teksthæfte med angivelse af nogle naturlige begrænsninger for deres udbredelse og af særlig begunstigende faktorer (jordbund, klimaelementer, terrænformer etc.). Den største værdi

af dette hæfte ligger sikkert i redegørelsen for samhørigheden mellem de forskellige plantearter i et område, hvor den antropogene indflydelse har været ret omfattende.

Kr. M. Jensen.

Turner Cooper: Practical land drainage. Leonard Hill, London 1965. 162 s., 23 fig. 14×22 cm. 25 sh.

Bogen er skrevet af en praktiker, og der lægges i fremstillingen stærk vægt på de rent tekniske aspekter vedrørende dræning. Dræningsmetoder og -problemer under forskelligartede jordbundsforhold omtales, og der findes også en omtale af dræningens historiske udvikling.

Søren Rasmussen.

Charles H. Cotter: The Physical Geography of the Oceans. Hollis & Carter. London 1965. 317 s., ill. 14,5×22 cm. 35 sh.

Der er antagelig et ret stort behov for oplysning om oceanografi, holdt på et plan, der er forståeligt uden særlige forkundskaber. Det er dette behov, Cotter søger at afhjælpe med sin bredtskrevne bog. Dens rammer er sat videre end sædvanligt i populære oceanografier; således behandles historiske perspektiver for de enkelte discipliner. Bogen går endnu videre, idet den også omhandler tilgrænsende fagområder som kyst- og flodmorfologi, elementer af meteorologien etc. Derved bliver det egentligt oceanografiske stof naturligvis knapt så stort som venteligt; det er i realiteten mindre end i en koncis bog som f. eks. Dietrich's Ozeanographie.

Sofus Christiansen.

M. Sears (ed.): Progress in Oceanography. Vol. 3. Pergamon Press, Oxford 1965. 407 s., talar. ill. 16×23,5 cm. 105 sh.

Det foreløbig sidste bind i serien „Progress in Oceanography“ er dediceret professor Hans Pettersson på hans 75-års dag. Bindet koncentrerer sig derfor naturligt om hans felt, der især var havets sedimenter og morfologi. Det er umuligt at fremhæve enkeltartikler af de ialt 31, men mange må siges at være af virkelig interesse for oceanografisk interesserede. Hovedproblemet ved denne art af artikelsamlinger må dog stadig siges at være, om de interesserede finder frem til dem. Kan man forvente, at en artikel (af Tor Bergeron) om „den mulige betydning af snefygning for opbygning af indlandsismasser“ vil blive ført til sine potentielle læsere i et oceanografisk værk, der – trods alt – ikke er helt billigt?

Sofus Christiansen.

P. L. Bezrukov, (ed.): Geographical Description of the Bering Sea.

Bottom Relief and Sediments. (Translated from Russian). Israel Program for Scientific Translations. Jerusalem 1964. Distr. by Oldbourne Press, London. 188 s., talar. fig. og tabeller. 17,5×24 cm.

På basis af mange års undersøgelser med ekspeditionsskibet „Vitiaz“ publiceres i bogen en stor mængde ny viden om Beringshavets bund- og sedimentforhold. Hovedvægten af arbejdet er lagt på udforskningen af det sovjetiske kystområde, men også uden for dette er fremdraget meget nyt. Således ser det f. eks. ud til, at det brede amerikansk-asiatiske shelfområde i det nordlige Beringshav har mere ensartede og mindre dybder end tidligere antaget.

Sofus Christiansen.

William D. Thornbury: Regional Geomorphology of the United States.

John Wiley & Sons, Inc., New York, London, Sydney 1965. 609 s. med ca. 300 tekstfigurer og fotografier. 18×25,5 cm. 111 sh.

Thornburys bog er både et omfangsrigt og på alle måder betydeligt værk, der uden tvivl er resultatet af et enormt slid med et næsten uover-skueligt, stort stof. Alligevel er der blevet et fornemt værk ud af det, såvidt anmelderen er i stand til at bedømme det. Man må takke forfatteren for, at han ikke benytter lejligheden til at gennemtrumfe sine egne, personlige meninger om tingene, men nøgternt og ærligt diskuterer alle de skiftende meninger, der i tidens løb har været fremsat om de enkelte geomorfologiske detaljers genese. Rent umiddelbart ville man måske vente, at en så detaljeret gennemgang af U.S.A.'s morfologiske regioner ville virke kedelig og rumme idelige gentagelser, men dette er slet ikke tilfældet, idet Thornbury efter anmelderens mening har frembragt et meget inciterende og inspirerende værk, hvorigennem forfatterens store viden og kritiske sans lyser op. Dette værk er også et strålende eksempel på, hvordan en geomorfologisk håndbog skal illustreres, og hvordan det betaler sig at ofre meget på chlicheernes kvalitet. Uden i øvrigt at gå ind på en diskussion af de amerikanske geomorfologers store indsats i tydningen af deres eget lands overflade, kan anmelderen alligevel ikke lade være med at mene, at man får det indtryk, at U.S.A.'s forskere måske kunne hente nogen inspiration fra forskningen i andre egne af jordoverfladen, hvor man arbejder med problemer af lignende art i tilsvarende klimamorfologiske regioner. Der er dog næppe tvivl om, at Thornburys værk vil blive en klassiker, og det fortjener en plads på alle institutter verden over og hos alle, der overhovedet beskæftiger sig med faget geomorfologi.

Viggo Hansen.

Unesco Source Book for Geography Teaching. Longmans, Green & Co. Ltd. London 1965. København: Munksgaard. 254 s., 52 fig. 15×22 cm. 11,50 F.

På Unescos initiativ har professor B. Brouillette, der er formand for IGU's kommission for geografiundervisning i skolerne, redigeret en fortrinlig håndbog med praktiske råd til geografilærere og med anvisninger af metodemæssig art. Der bringes bidrag af i alt 7 forfattere bl. a. af P. Pinchemel, der under tre forskellige synsvinkler trækker geografiundervisningens problemstilling op og i hvert tilfælde bringer talende eksempler:

A. Geografi behandlet som en regional syntese; der gennemgås eksempler fra Japan og Peru.

B. Geografi opfattet som studiet af fænomeneres rumlige placering, areal differentiation; her benyttes eksemplerne: jordens nedbørsforhold og landbrugsbefolkningen i Congo-bassinet.

C. Geografi behandlet i form af land-use; studieeksemplet er her fra Nordafrika (Fez).

Denne principielle inddeling konkluderer i fire grundlæggende principper for geografiundervisning:

1. Geografi skal baseres på iagttagelser og materiale, der beskriver jordoverfladen i dens reale og nuværende tilstand. Geografien arbejder

også med „usynlige“ faktorer af psykologisk, religiøs og politisk art, men kun for så vidt som de giver sig synlige udtryk.

2. Geografien søger at lokalisere og afgrænse fænomenerne, fordi analysen af fænomenernes lokalisering afslører både, hvilke problemer det egentlig er, der skal løses, og hvilke årsagsfaktorer der ligger bag.

3. Geografi skal søge at klarlægge relationen mellem grupper af fænomener, specielt fænomener af forskellig orden: samspillet af reciprok indflydelse mellem natur og menneske.

4. Undervisningen bør på alle trin bygge på, at geografi også er en anvendt videnskab.

Norman Graves følger dette indledende afsnit op med en righoldig eksempelsamling til illustration af undervisningsteknik, baseret dels på feltstudier, dels på benyttelse af diverse materialesamlinger.

Bogen omfatter i øvrigt en gennemgang af undervisningsmateriale, geografilokalets indretning m. m.

En uundværlig bog for alle geografilærere. *N. Kingo Jacobsen.*

John I. Clarke: Population Geography. Pergamon Press, London m. m. 1965. 164 s., 23 fig. 15×22,5 cm. 21 sh.

En nyttig håndbog for den, der arbejder med befolkningsgeografi. En række demografiske begreber er defineret og derefter betragtet fra geografisk synspunkt ved en indføring i de metoder, hvorefter en befolkningsanalyse med geografisk afbildning kan udføres, ofte citeret fra speciallitteraturen. Befolkningsteorier omtales og vurderes såvel fra vestlig som østlig betragtningsmåde, og de vanskeligheder, man erfaringsmæssigt støder på i arbejdet, er taget op til diskussion. *Ruth Helkiær Jensen.*

Thorkild Hansen: Jens Munk. Gyldendal, København 1965. 391 s., ill. 16,5×24 cm. 57 kr.

Anmeldelse af et litterært betonet kunstværk hører normalt ikke hjemme i dette tidsskrift, men da en stor del af bogen handler om Jens Munks rejser og især om hans af Christian IV foranledigede ekspedition til Hudson Bay under forsøg på at finde Nordvestpassagen, bør den have en plads her.

Uden at vove en historisk, endsige litterær, kritik skal det siges, at læsningen af bogen er en stor, berigende oplevelse. Aldrig har vi fået en så levende beskrivelse af Christian IV's Danmark, og det tørt, konstaterende arkivmateriale om Jens Munk er blevet kød og blod og rummer dyb, menneskelig tragik. De umådelige anstrengelser og den kundskab, en opdagelsesrejse med sejlskibe i arktiske farvande krævede, er ud fra det dokumentariske materiale ved forfatterens bearbejdelse og kommentarer levendegjort, så man aftvinges den største respekt.

Suppleret med Thorkild Hansen og Peter Seeberg: Jens Munks Minde-ekspedition (Gyldendals julebog 1965) giver bogen en overbevisende beskrivelse af det tragiske togt og overvintringen i Hudson Bay.

Ruth Helkiær Jensen.

Compte-rendu du Colloque Géographique Franco-Polonais sur l'aménagement du territoire, juin 1963. Mémoires et Documents Tome X-Fasc. 2. (Centre de Recherches et Documentation Cartographiques et Géographiques). Paris 1965. 107 s. 21×27 cm. 25 F.

Emnet for dette symposium, hvori deltog de førende kulturgeografer fra Polen og Frankrig, er geografernes indsats i regionplanlægningens metodik og i den nationale planlægning, og de 12 arbejder bør interessere enhver, der arbejder med regionalgeografien i dens moderne skikkelse.

Det publicerede materiale er samtidig et udtryk for den store aktivitet, der hersker i polsk geografi, og som netop har givet sig udslag i adskillige to- eller fler-sidede konferencer, specielt inden for den anvendte geografi. Der er ingen tvivl om, at polsk geografi er inde i en kraftig blomstring, og at heller ikke myndighedernes bevågenhed savnes. Andre landes geografer kan lære meget her. Men når dette er sagt, må man også indrømme, at fransk geografi siden krigen har gennemgået en modningsproces, der viser en betydelig fornyelse af faget i geografis klassiske hjemland.

Viggo Hansen.

Laurence H. Lattman & Richard G. Ray: Aerial Photographs in Field Geology (Geologic Field Techniques Series). Holt, Rinehart & Winston, New York 1965. 221 s., talrige ill. 12×18 cm. 37 kr.

Som titlen siger en felthåndbog udarbejdet til brug for geologer og illustreret med en række luftbilleder af geologiske formationer med tilhørende tolkning. Men en indføring i det matematiske grundlag for forståelsen af det enkelte luftfotografi og den stereoskopiske anvendelse af et billedpar samt gode råd om brug og behandling af billederne i felten gør den anvendelig også for geografer. Man kunne ønske, at orienteringen om aeriatriangulation var ført igennem.

Ruth Helkiær Jensen.

Isaac Schattner: The Lower Jordan Valley. A Study in the Fluvimorphology of an Arid Region. Scripta Hierosolymitana, Publications of the Hebrew University, Jerusalem, Vol. XI. The Magnes Press, the Hebrew University, Jerusalem 1962. Udsendes i Europa gennem Oxford University Press, London 1963. 123 s., 33 fig., 6 plancher. 17×24,5 cm. 36 sh.

Afhandlingen beskriver særdeles udførligt Jordan floden og dens dal fra Tiberias Søen til Det Døde Hav. Beskrivelsen er overvejende kvalitativ og refererende, den er ledsaget af nogle meget fine fotografier. Den, som ønsker at studere flodens generelle geomorfologi, skal ikke undlade at læse afhandlingen, i den tro at det er en traditionel regionalbeskrivelse. Det er det ganske vist også, idet man får oversigt over dalens geologi, klima og hydrologi, men det interessanteste er gennemgangen af flodens meandrering, næsten bugt for bugt, og flodens småformer af odder og løb. Der angives gradienter i floddalen og meandernes omtrentlige dimensioner. Mange detaljer i dalen, som med et rigt kløftlandskab ("bad lands") begrænser den relativt snævre flodseng, bliver „forklaret“, dog uden at læseren føler sagen veldokumenteret. Man savner især detaljerede højdekort. Selv om denne afhandling indeholder en del unødvendige

gentagelser, er den dog rig på kendsgerninger om Jordandalen og floders almindelige geomorfologi. Den sproglige udformning og almindelige terminologi kunne vist være bedre.

Hans Kuhlman.

A. E. M. Nairn (ed.): Problems in Palaeoclimatology. Proceedings of the NATO Palaeoclimates Conference held at the University of Newcastle-upon-Tyne, January 7-12 1963. Interscience Publishers, John Wiley & Sons, London, New York 1964. 705 s., talrige ill. 18×26 cm. 147 sh.

Bogen indeholder de foredrag, der blev holdt på en konference afholdt som NATO Advanced Study Institute in Palaeoclimates, og behandler særlig de ældre geologiske klimater, men kommer også som f. eks. H. H. Lamb ind på de recente klimaændringer. En omfattende diskussion er helliget mulighederne for i ældre dannelser at genkende glaciale og aride klimater, ligesom en række arbejder behandler forholdet mellem palæontologi og klima.

En meget værdifuld håndbog, som man ikke kan komme uden om.

Børge Fristrup.

D. H. Griffiths & R. F. King: Applied Geophysics for Engineers and Geologists. Pergamon Press, London, New York 1965. 223 s., ill. 13×19,5 cm. 25 sh.

Bogen indeholder en beskrivelse af de almindeligste geofysiske målemetoder indenfor elektrisk modstandsmåling, seismiske målinger, samt tyngdemålinger og magnetiske bestemmelser, specielt de metoder, som anvendes ved malmeftersøgning.

Bogen er en første introduktion for geologer og ingeniører, den er letfattet og klart skrevet og giver den teoretiske baggrund og den praktiske udførelse af en lang række målinger, som i hvert fald de fleste fysiske geografer på en eller anden måde kommer til at stifte bekendtskab med. Bogen er klart og vel illustreret.

Børge Fristrup.

T. Hatherton (ed.): Antarctica. Methuen, London 1965. 511 s., 3 farvetavler og 146 fotografier, kort og diagrammer. 16×24 cm. 90 sh.

I mængden af populære og videnskabelige bøger vedrørende Antarktis har nu også New Zealand Antarctic Society udgivet en bog. Det er et sobert arbejde, der er skrevet af 21 forfattere, og som spænder over så at sige alle aspekter af antarktisk forskning, fra de politiske problemer til Sydpolarlandets geologi, klimatologi og glaciologi såvel som resultaterne af den moderne geofysiske udforskning af ionosfæren over den sydlige halvkugle. Bogen er dels skrevet af britiske specialister, som f. eks. Charles Swithinbank, dels af amerikanske forskere som f. eks. Charles R. Bentley og James H. Zumberge; det er derved lykkedes at finde specialister til så at sige alle felterne, og samtidig er bogen så meget up to date som overhovedet muligt for en bog om et emne, der er i så rivende udvikling som vor viden om Sydpolarlandet. Alt i alt en nyttig bog for enhver geograf.

Børge Fristrup

Graham Billing & Guy Mannering: South. Man and Nature in Antarctica. University of Washington Press, 1964, amer. udgave 1965. 207 s., 207 fotografier. 23×29 cm. 15 \$.

Bogen er populær, men velskreven og vel illustreret og giver et godt billede ikke alene af det antarktiske landskab med dets gletschere og sne-marker, men også af livet på de moderne ekspeditioner. Bogen behandler særlig den new zealandske indsats, men fotografierne er samlet fra mange sider og repræsenterer over halvdelen af bogen. *Børge Fristrup.*

Terence Armstrong: Russian Settlement in the North. Scott Polar Research Institute, Special Publication Number 4. Cambridge University Press 1965. 224 s., kort og fotografier. 16×24 cm. 50 sh.

I samme serie som forfatterens tidligere bog om "The Northern Sea Route" er nu også kommet en bog om den russiske kolonisering af det nordlige Sibirien. Bogen rummer en geografisk-statistisk beskrivelse af områderne nord for polarkredsen og giver en indgående analyse af områdernes historiske udvikling. Dr. Armstrongs bog er ført op til 1959 og rummer et væld af detaljer, som ikke tidligere har foreligget tilgængeligt udenfor Sovjetunionen, hvortil kommer en meget omfattende liste over litteratur, som dog kun vil være delvis tilgængelig for danske læsere.

Børge Fristrup.

Arctic Institute of North America.

Anthropology of the North: Translations from Russian Sources (by University of Toronto Press).

No. 2. Studies in Siberian Ethnogenesis. Edited by H. N. Michael, 1962. VIII/313 s. Figurer og kort i stregkliché, 4 billedplancher. 17×25,5 cm. 3,50 \$.

No. 3. M. G. Levin: Ethnic Origins of the Peoples of Northeastern Asia. Ed. H. N. Michael, 1963. XII/355 s., 10 figurer og kort i stregkliché, 8 plancher med fotos. 17×25,5 cm. 3,50 \$.

Siden den russiske revolution i 1917 har fremmede etnografer ikke haft megen lejlighed til at foretage undersøgelser i felten i Sovjet-Asien. Derimod er et stort arbejde udført af russiske forskere, hvis resultater er publiceret i værker på russisk uden ledsagende resumé på andre sprog. Det er derfor meget velkomment, at Arctic Institute of North America er gået i gang med at udgive engelske oversættelser af disse publikationer.

Det er i virkeligheden meget indviklede problemer, der her behandles. S. P. Tolstov sagde i en diskussion om de centralasiatiske folks oprindelse i 1943: „I betragtning af, at forlængst grundlagte historiske og territoriale samfund har tjent som basis for, at Central-Asiens nuværende folk blev konsolideret ud af heterogene, indfødte og fremmede elementer, er det ikke muligt at udlede noget af disse folks afstamning direkte fra nogen etnisk gruppe i oldtiden.“ Disse sætninger er formentlig noget farvede af Marx' opfattelse af, hvorledes en nation opstår, men de rummer i hvert fald megen sandhed. Som eksempel kan nævnes, at dele af oldtidsfolkene Saker, Bactrier, Sogder og Tocharer må være gået op i Tadzjikernes nation. Nomadefolk bliver splittet op i mindre enheder, som påny samles

til større grupper under ledelse af en hersker, hvis stammes sprog eller dialekt så også udbredes. De russiske etnografer tager antropologiske, etnografiske, folkloristiske, lingvistiske og arkæologiske undersøgelser samt alle eksisterende historiske kilder (indbefattet de kinesiske) til hjælp for at udrede det spegede væv, som de sibiriske folks tilblivelseshistorie er. Den forsker, der er interesseret i denne, kommer ikke uden om deres arbejder.

Anmelderen kan kun antyde nogle af de temaer, der behandles i de ovennævnte bind. Bind 2 rummer 17 afhandlinger af forskellige forfattere (udgivne på russisk 1950–1960). Dr. A. Bernshtam, der leder de arkæologiske undersøgelser i Kirgizia, har behandlet Kirgizernes vandringer og udvikling. Andre forfattere beskæftiger sig med Yakuter, Buryater, Altaier o. s. v. Bd. 3 (udk. på russisk 1958) skyldes helt den fremragende forsker M. G. Levin. Han behandler det område, som af russerne sædvanlig betegnes Det fjerne Østen. Her findes et stort afsnit om Tungusernes (Evenk'er og Lamut'er) udbredelseshistorie. Endvidere opstiller Levin et nyt system af racetyper for Sibirien. En redegørelse for Ainu'ernes antropologiske forhold søger at fastslå, at disse ikke er europider, men har forbindelse sydpå til australoider og polynesiere. *C. G. Feilberg.*

R. H. Kirby: Vegetable Fibres. Botany, cultivation, and utilization. Leonard Hill Books, London, og Interscience Publishers Inc., New York 1963. 463 s., 3 fig., 54 pl. 15,5×25 cm. 84 sh.

R. F. Peterson: Wheat. Botany, cultivation, and utilization. Leonard Hill Books, London, og Interscience Publishers Inc., New York 1965. 422 s., 46 fig., 77 pl., 36 tabeller. 15,5×25 cm. 95 sh.

De to ovennævnte titler indgår i en efterhånden lang række monografier over vigtige kulturplanter, som under redaktion af professor Nicholas Polunin udsendes i en serie kaldet World Crops Series. Andre monografier behandler f. eks. kaffe, humle, løg, ananas, gummi og sukkerør. Serien henvender sig især til botanikere, landbrugsvidenskaben, praktiske landmænd og til industrien og handelen med næringsmidler. Geografens interesse ligger væsentligt i visse sider af behandlingen af dyrkningsforhold, i afsnittene om forbrug og handel og i omtalen af dyrkningsområder; men man må gøre sig klart, at der på det sidstnævnte punkt ikke gås systematisk frem, ligesom vægtfordelingen i behandlingen af producentlande tager andre hensyn end de rent geografiske. Det skal lige nævnes, at Vegetable Fibres ikke medtager bomuld.

Selvom det rent geografiske indhold i disse monografier vel nok kan skuffe, så rummer dog de to eksempler på World Crops Series så mange alment interessante detaljer og så megen viden om kulturplanterne, at også geografen læser dem med stort udbytte. *Viggo Hansen.*

R. H. Best & R. M. Gasson: The Changing Location of Intensive Crops. (Wye College, Report No. 6). Ashford, Kent, 1966. 91 s., 35 fig., 29 tabeller. 14×21,5 cm. 10 sh. 6 d.

Fra det initiativrige Department of Agricultural Economics ved Wye College (University of London) i Kent foreligger hermed den sjette publikation om britisk land-use. Denne gang er emnet gartneribrugsområ-

derne i Kent og deres lokaliseringsproblemer, og det er bedømt ud fra såvel det fysiske som det historiske og det økonomiske milieu; klimaet og de specielle jordbundsforhold spiller naturligvis ind, men også grevskabets geografiske placering ved Kanalen har haft afgørende betydning, idet erobrere, rejsende og flygtninge fra kontinentet oftest landede i Kent, medbringende nye ideer, nye kulturplanter og nye dyrkningsmetoder. Hertil kommer, at London, der hidtil mest har bredt sig mod nord og vest, nu er begyndt at ekspandere mod syd, hvor den tiltagende urbanisering begynder at præge land-use mønstret.

Detailanalysen af gartneribrugsarealerne, der især karakteriseres ved humle, frugt, kartofler, grøntsager og blomster, behandler perioden fra 1945 til 1962 og er spækket med statistik og figurmateriale, ligesom man har bragt nyt liv over de von Thürenske ringe, som her har fået diagrammatisk form. En interessant iagttagelse, som også er gjort i andre storbyområder, er, at der mellem den intensive dyrkning (gartnerbruget) og den egentlige urbanisering tidsmæssigt er indskudt et led med ekstensiv landbrugsudnyttelse, i hvilken periode der foregår en modning af det pågældende byudviklingsområde.

Bogen rummer en række betragtninger og analytiske metoder, som meget vel kan finde anvendelse i tilsvarende undersøgelser, og anmelderen savner egentlig kun en understregning af storproduktionens betydning for et jævnt vareudbud og dermed for en jævn markedsprisdannelse til fordel for producenterens økonomi og derigennem for den regionale produktionsvækst.

Viggo Hansen.

Richard J. Chorley & Peter Haggett (eds.): Frontiers in Geographical Teaching. The Madingley Lectures for 1963. Methuen & Co. Ltd., London 1965. 379 s., ill. 14,5 × 23 cm. 42 sh.

Ved universitetet i Cambridge er der skabt mulighed for efteruddannelseskurser for lærere ved gymnasier, seminarier o. l., og i 1963 blev der afholdt et sådant i geografi. Hovedvægten var lagt på orientering om den seneste udvikling i fagets discipliner, og i denne bog har udgiverne samlet resultaterne, der er skrevet af 15 bidragydere. Alle forskelligheder til trods er der det fælles træk for dem alle, at en radikal omvurdering både af faget og af undervisningen skønnes påkrævet, uden at der dog opstilles nogen ny filosofi. I det afsluttende kapitel peger udgiverne på nogle gennemgående synspunkter, f. eks. nødvendigheden af at geografen orienterer sig om holdning og teknik i beslægtede sociale og fysiske videnskaber, en tendens til at erstatte det klassiske årsag-virkning synspunkt med funktionel analyse og en større vægt på kvantitative undersøgelser. Efter de mere program-prægede bidrag følger afsnit om undervisning, der vel har mest interesse for englændere, mens en gennemgang af Afrikas geografi er helt aktuel, og det samme gælder den behandling af modeller, der slutter bogen af.

Ruth Helkiær Jensen.

J. Beaujeu-Garnier: Geography of Population. (Geographies for Advanced Study). Longmans, Green & Co., Ltd., London 1966. 386 s., 47 fig., 35 pl. 14 × 22 cm. 45 sh.

Denne bog, der er udkommet på fransk og engelsk, repræsenterer, som forordet siger, resultatet af femten års studier inden for verdens befolk-

ningsgeografi. I modsætning til professor Beaujeu-Garniers kendte 2-binds værk „Géographie de la Population“ behandler denne nye bog emnet befolkningsgeografi ud fra et systematisk snarere end et regionalt synspunkt. Hovedemnerne er menneskematerialet og dets fordeling: befolkningsudvikling, befolkningsbevægelser, beskæftigelsen ved forskellige erhverv, forandringer i erhvervs mønstret, samt til slut menneskenes ulige økonomiske kår verden over.

Til trods for det store talmateriale, som forfatterinden tildels selv har indsamlet, har teksten et fortællende præg, der både er interessant og inspirerende, selv om formen gør det noget vanskeligt at finde frem til de enkelte mere konkrete oplysninger, og man måske også kunne synes, at det er lidt tilfældigt, hvad der er taget med. Den engelske oversættelse er her og der lidt klodset, og et par pudsige fejl har sneget sig med.

Bogen indeholder en lang række figurer og kort, samt et antal fremragende fotografier. Man savner imidlertid en sammenhæng mellem teksten og disse illustrationer, og kortene er ikke på højde med teksten; de er sjusket lavet, ofte med et misvisende signaturvalg og mangelfulde figurtekster.

Lisbet de Castro Lopo.

Hans W. Jürgens: Beiträge zur Binnenwanderung und Bevölkerungsentwicklung in Liberia. (Afrika-Studien Nr. 4). Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, New York 1965. 92 s., 5 kort. 15×23 cm. 13,50 DM.

Vandringerne og deres indflydelse på arbejdskraftressourcernes fordeling er af største betydning for udviklingen i Vestafrika. Det er imidlertid en hindring for den rette forståelse af de hertil hørende problemer, at oplysningerne om disse vandringer er så få og spredte på grund af den mangelfulde statistik i mange områder. I det foreliggende arbejde har man søgt at komme omkring data- og sprogproblemet ved at interviewe skolebørn i en række byer i Liberia om deres forældres oprindelsessted og sociale forhold.

Arbejdet skal ikke kommenteres nærmere; det må ses i sammenhæng med en række samtidige bestræbelser, mange forskere yder, for at skaffe større viden om vandringerens natur i Vestafrika. Fremstillingen skæmmes af en for primitiv kartografisk teknik.

Henrik Jeppesen.

Robin Hallett: People and Progress in West Africa. An Introduction to the Problems of Development. Pergamon Press, London m.m. 1966. 160 s., ill. 13×19,5 cm. 15 sh.

Vestafrika er et af de mest differentierede områder i verden med hensyn til befolkningssammensætning – med meget store forskelle mellem stammer, sprog og kulturer. Et andet varieret billede danner fordelingen af den moderne teknik både horisontalt og vertikalt i samfundene. Robin Hallett, der har sine erfaringer fra mange års arbejde med voksenundervisning i Nord-Nigeria, giver i denne bog en kort og klar indføring i Vestafrikas befolkningsforhold, en oversigt over ressourcefordelingen, kommunikationssystemet, sundhedstilstanden, bytilværelsen, erhverv, undervisning og den politiske udvikling. Det hele er kædet sammen omkring problemstillingen: udvikling. Bogen indeholder et væld af tanker og ideer for den, der måtte ønske at tage disse forhold op i sin gennemgang

af de nye stater. Den eneste svaghed, man må påpege, er den store overvægt, de tidligere engelske områder har fået i fremstillingen. Derved får man ikke fat i den meget forskelligartede påvirkning fra de tidligere kolonimagters side, som præger den nuværende udvikling.

I litteraturlisten henvises for Ghanas vedkommende til E. A. Boateng's: *A Geography of Ghana*. Her bør anbefales W. J. Varley & H. P. White's: *The Geography of Ghana* (Longmans). Begge er beregnet som lærebøger på gymnasieniveau i ghanesiske skoler. I Varley & White's bog er der på utraditionel måde gjort rede for en afrikansk stats geografi; her er billeder, tabeller og kort. Det er en glimrende håndbog for en dansk lærer. Gang på gang klages over de manglende muligheder for adgang til håndbogsstof omkring på skolerne; en enkel udvej er at købe en skolebog fra det land, man ønsker at behandle nærmere.

Med Robin Hallett's bog, *People and Progress in West Africa*, og Varley & White's bog om Ghana har læreren et fortræffeligt materiale – spækket med ideer og kendsgerninger – til at komme i dybden med et enkelt udviklingsområde.

Henrik Jeppesen.

J. P. Cole: Latin America. *An Economic and Social Geography.* Butterworths, London 1965. 468 s., 123 fig. 16×25 cm. 57 sh. 6 d.

I de seneste år har et stort antal lære- og håndbøger om Latinamerika set dagens lys. Det her foreliggende arbejde slutter pænt op i rækken af de mere lodige værker om emnet. Forfatteren har i en årrække arbejdet med problemer inden for bogens emne, og han har opholdt sig i flere latinamerikanske stater.

Af bogens ialt 20 kapitler omhandler de første 8 en almindelig fremstilling af Latinamerika som et samlet hele. Efter en indledning behandles befolkningsforholdene, derefter kort den naturgeografiske baggrund (herunder de økonomiske mineraler), derpå historisk oversigt, politiske og økonomiske oversigter, transportforhold, landbrug, minedrift og industri. Herpå følger en kort introduktion til Latinamerikas regioner, og de følgende kapitler behandler mere specielt de enkelte storregioner, forfatteren arbejder med: Mellemamerika (her kaldet Centralamerika, hvilket jo hos andre forfattere defineres anderledes), Mexico, Venezuela, Colombia, Ecuador-Peru-Bolivia, Vestindien og Guiana som én region, Brasilien, Paraguay-Uruguay-Argentina, samt Chile. Inden for hver af de nævnte regioner gives en beskrivelse af de kulturgeografiske forhold, som bogens interesse samler sig om: befolkning, økonomisk udvikling, produktion, transport, urbanisering, udenrigshandel og sociale problemer. To afsluttende kapitler behandler de sociale forskelle og befolkningsforskydninger samt udenrigshandelen og LAFTA (det latinamerikanske frihandelsområde). Bogen slutter med en bibliografi, som imidlertid er meget ufuldstændig og overvejende omfatter bøger på engelsk, samt en udmærket stednavnefortegnelse.

Bogen er ledsaget af et meget stort antal kortskitser og en række tabeller, hvis kilder desværre ikke er angivet. Som helhed må den betegnes som et værdifuldt arbejde, der vil være af værdi for enhver, der arbejder med latinamerikanske forhold. Også for ikke-geografer er den en nyttig kilde at øse viden af.

Aage Aagesen.

R. C. Estall: New England. A study in industrial adjustment. G. Bell and Sons, Ltd., London 1966. 296 s., 22 fig., 47 tabeller. 14×22 cm. 35 sh.

Moderne økonomisk-geografiske synspunkter og metoder er taget i anvendelse ved denne analyse af de fundamentale ændringer, der siden 1945 er sket i New Englands industrielle mønster, og som afspejler nutidens krav til teknologi. Den historiske tekstilindustri har måttet vige pladsen for den elektroniske industri, især produktionen af komponenter til denne, og forfatteren viser, hvordan denne omstilling delvis kan begrundes i tilstedeværelsen af statslige og privatejede, videnskabelige forskningsinstitutter i Connecticut og Massachusetts, og hvordan mangfoldiggørelsen af de teknologiske fremskridts resultater er baseret på den billige (kvindelige) arbejdskraft, der er blevet ledig ved tekstilindustriens sammenbrud. I vigtige enkeltkapitler redegøres for nedgangen i tekstilindustrien, opsvinget i den elektroniske produktion, i transportindustrien etc. På grundlag af de stedfundne, økonomiske ændringer giver forf. en tilsyneladende velbegrunder inddeling af New England i 13 økonomiske regioner. R. C. Estall bringer vel nok ikke nye synspunkter frem i spørgsmålet om New England staternes industrielle tilpasning efter 2. verdenskrig, men arbejdet rummer en grundig og mere samlende analyse af hele problemstillingen, end man hidtil har set.

Viggo Hansen.

W. H. Murray: The Hebrides. Heinemann, London 1966. 248 s., 15 kort, 18 fotografier. 14×22 cm. 30 sh.

En journalistisk teltrejse-beskrivelse af en historisk interesseret forfatter; der er lagt vægt på skildring af adelsslægter, som gennem tiderne har ejet hver enkelt ø eller dele deraf. Også arkæologiske, botaniske, ornitologiske og tildels geografiske fakta indflettes dog i lyriske naturbeskrivelser. For den, der har interesse for stednavnenes etymologi, er der noget (rigtigt?) at hente, for de fleste andre, ikke-keltisk talende, er det tung læsning ("Iona looks not of this world, but of Tir nan"). De kulturgeografiske detaljer er uoversigtige og godt gemt; dem skal man hellere søge hos Uhlig (Erdkunde 1959) eller Jaatinen (Acta Geographica, Helsinki 1957). Man får dog en up to date status over black houses, der stadig undtagelsesvis anvendes til beboelse. Befolkningstilbagegangen (trods de allerseneste års subsidier) er belyst for hver enkelt ø; antallet af får nævnes for hver af de små øer, men ikke for de store!

Kortene er primitive, fotografierne er såvel fototeknisk som reproduktionsmæssigt i topklasse.

Aa. H. Kampp.

H. K. Kristensen: Gamle sydvestjyske fiskerlejer. Skrifter nr. 1, udgivne af Historisk Samfund for Ribe Amt. Varde 1965. 217 s., 4 kort samt ill. 15,5×24,5 cm. 27 kr.

Den meget flittige og dygtige lokalhistoriker førstelærer H. K. Kristensen har med den foreliggende bog givet et værdifuldt bidrag til vort kendskab til det erhvervsliv, der gennem tiderne har udfoldet sig på den del af Jyllands vestkyst, der strækker sig fra Ringkøbing Fjord til rigsgrensens. Forf. var i ca. 40 år førstelærer ved Lunde skole nær ved Nr. Nebel, og han har igennem denne lange årrække erhvervet sig et meget dybtgående kendskab til denne barske, men på så mange måder inter-

essante del af Danmark. I en række arbejder har han behandlet de forskellige sider af disse egne kulturelle forhold, og gennem det nu foreliggende værk har han taget den erhvervsgren, der fra fjerneste tider har betydet så meget for området her, op til nærmere behandling.

Gennem meget omfattende og grundige studier i såvel den foreliggende litteratur som arkiver har han fremdraget stof til en indgående og interessant beskrivelse af det liv, der fra de ældste tider og indtil år 1900, da det gammeldags fiskeri ophørte, har udfoldet sig i de 34 fiskerlejer, der har været på denne kyststrækning – en beskrivelse som forf. formår at gøre meget levende og tidspræget gennem f. eks. de gamle bestemmelser om retten til fiskeri, gennem beskrivelser – undertiden meget udførlige – af retssager p. gr. af stridigheder, som fiskeriet kunne afstedkomme, samt af handelen med fisk. Hertil kommer en detaljeret fremstilling af selve fiskefangsten, af bådene og redskaberne – mange steder med en nøjagtig fortegnelse over bådernes antal, størrelse og af deres ejere.

At fiskeriet også kunne foregå langt fra den hjemlige kyst, fremgår bl. a. af et særligt kapitel, der omhandler det store sildefiskeri, der begyndte ved Helgoland ca. 1425, da store sildestimer optrådte ved denne – dengang meget større – ø, og som varede godt og vel 100 år. Af en fortegnelse fra 1513 over, hvor de fiskere, der fiskede ved Helgoland, kom fra, fremgår det interessante, at medens der fra „Tyskland og Holsten“ i det år kom 64 fiskerbåde med ialt 410 fiskere, var de tilsvarende tal for den her omhandlede del af Jylland 66 og 539.

En væsentlig del af bogen – ialt 87 sider – er helliget en indgående beskrivelse af de enkelte fiskerlejer. Med interesse læser man her bl. a. forf.'s forsøg på at klarlægge disse lejers beliggenhed gennem tiderne. Nogle steder har vindbrud blotlagt en gammel boplads, som det skete i 1930 ved badestedet Henne Strand, medens en vandreklits bevægelse har ladet en boplads komme til syne v. f. List i 1929. Andre steder kan stednavne og historiske optegnelser være vejledende. Det var meget at ønske, at disse undersøgelser over de gamle fiskelejers beliggenhed kunne fortsættes, så man derigennem kunne få et bidrag til spørgsmålet om de forandringer, kystlinien har gennemgået her.

H. K. Kristensens bog rummer særdeles meget, der med interesse vil blive læst af dem, der beskæftiger sig med den sydlige del af Jyllands vestkyst, og man må glæde sig over den forøgelse, som litteraturen om disse egne herigennem har fået. Bogen slutter med en meget omfattende fortegnelse over „Hjemmel og henvisninger“. *N. H. Jacobsen.*

Peter Haggett: Locational Analysis in Human Geography. Edward Arnold, London 1965. 339 s., talrige fig. 15,5 x 23,5 cm. 40 sh.

Haggett er den første geograf, som har forsøgt at give en oversigt over de nyere teoridannelser indenfor kulturgeografien, og resultatet er blevet en særdeles betydningsfuld bog. Forfatteren beskriver sit værk som „en rapport fra en aktiv frontlinie, snarere end en fuldstændig og velafrundet afhandling“ og som sådan er bogen i høj grad anbefalelsesværdig.

En lang række tilsyneladende uensartede videnskabelige undersøgelser er her samlet og ordnet på klar og logisk vis. Første del af bogen er en gennemgang af forskellige modeller og teorier, mens den anden del om-

handler brugen af de kvantitative metoder, som kan efterprøve og udbygge teoridannelsen.

Første del er opdelt i afsnit, der diskuterer bevægelse, forbindelser, knudepunkter, hierarkier og flader; denne anordning viser tydeligt bruddet med den traditionelle geografi. Opdelingen har vist sig at være frugtbar, og har resulteret blandt andet i en sammenkobling af teorierne for land- og bymæssig arealbenyttelse, og i en inspirerende diskussion af industriel lokalisationsteori i relation til Christallers og Lösches hierarkiske systemer. Man bemærker også med glæde understregningen af betydningen af agglomerationsfaktorerne for industriens placering.

Anden del af bogen udmærker sig ved den vægt, der er lagt på korologisk statistik, en vægt, som ofte har manglet i andre statistiske værker beregnet for geografer.

Når så mange nye undersøgelser er gennemgået på så lille plads, er det næsten uundgåeligt, at noget må være ufuldstændigt fordøjet, og andet ret overfladisk behandlet. Man kunne måske kritisere bogen, fordi den lægger så megen vægt på statiske modeller og til gengæld kun har lidt at sige om de regionale vækstproblemer. (Dette er naturligvis ikke kun et udtryk for Haggetts smag, men afspejler simpelthen situationen på dette specielle videnskabelige arbejdsfelt). Det kan være, at den mangelfulde behandling af dette emne skyldes, at det indeholder aspekter, som kun vanskeligt kan måles, og som ligger udenfor de fleste geografers kompetence, og måske også en tendens til at studere problemer, hvor en bestemt teknik er anvendelig, snarere end at studere problemer simpelthen fordi de er vigtige.

De forskellige analogier, som drages til den fysiske geografi er inspirerende, men måske ofte lidt farlige. Er det mon meningsfuldt at sammenligne forbindelsen mellem partikelstørrelsen og erosionen i et vandløb med forholdet mellem bebyggelsesstørrelsen og afstanden mellem de forskellige bebyggelser?

Det er en skam, at forfatteren ikke altid er konsekvent med hensyn til det niveau af viden, som forventes af læseren. For eksempel forudsættes det, at læseren kender en normal leptokurtisk fordeling, mens på den anden side forskellen mellem de statistiske termer „en population“ og „et individ“ omhyggeligt forklares. Et par gange forudsættes et begreb bekendt på et tidligt tidspunkt i bogen, for så på et senere tidspunkt udførligt at blive gennemgået. Graden af detalje i gennemgangen er også noget uensartet. Det skulle ikke være nødvendigt med et diagram for at illustrere, at en forøgelse af antallet af sider i et polygonium resulterer i en formindskelse af forholdet mellem perimeteren og arealet. På den anden side er andre argumentationer så forkortede, at man ikke kan følge lankerækken. Teksten i sig selv er imidlertid klar og livlig, og det samme gælder illustrationerne.

Til trods for de mangler, som er nævnt ovenfor, vil denne bog sikkert vise sig at være meget værdifuld, både som inspiration for videnskabeligt arbejde, og ved undervisning i de nye områder indenfor den systematiske geografi. Anden del af bogen kunne specielt bruges som grundlag for undervisning i anvendelsen af kvantitative metoder i geografi (incl. kvantitativ kartografi), selvom man nok måtte forlange, at studenterne

først havde gennemgået et almindeligt kursus i statistik. Også den omfattende bibliografi vil kunne være til stor nytte. Endelig kunne bogen måske bevirke, at regionale geografer fulgte forfatterens opfordring til at indføre modeller i den regionale såvel som i den systematiske geografi.

H. Johnson.

Winfried Lüch: Feuchtigkeit. R. Oldenbourg, München 1964. 296 s., 201 fig., tabeller. 16 × 24 cm. 56 DM.

Bogen omhandler såvel fugtighed i luft som i faste stoffer, og den er helt igennem teknisk præget. Først får man en kort indføring i fugtighedsforholdenes grundregler med definitioner af alle termer i forbindelse med fugtighed, og ved hjælp af formler og diagrammer angives relationerne mellem de enkelte begreber såvel som deres afhængighed af temperatur og tryk. Derefter følger 180 sider med en meget nyttig gennemgang af målemetoder og -instrumenter, hvor man ud over de teoretiske betragtninger også får en sammenligning mellem de enkelte firmaers instrumenter. Sidste afsnit behandler fugtighedsregulering i faste stoffer f. eks. under produktionsprocesser.

Kr. M. Jensen.

I. G. McIntosh & C. B. Marshall: The Face of Scotland. (Pergamon Oxford Geographies). Oxford m. fl. st. 1966. 192 s., 106 fig. 15 × 23 cm. 21 sh.

Efter en almen oversigt på 40 sider følger 11 kapitler, der hver behandler sin økonomiske region, og der slutes af med en oversigt over Skotlands moderne industrielle udvikling. Forfatterens ønske om at lave en bog, der kan læses af et almindeligt publikum, er lykkedes til fulde; men desuden tilfredsstiller den i allerhøjeste grad også de kredse, som med dette studiemateriale som udgangspunkt vil trænge mere til bunds i emnet. Sammenspillet mellem teksten og de talrige kort, diagrammer, tegninger og fotografier er efter anmelderens mening forbilledligt, og alene en fordybelse i illustrationsmaterialet er overordentlig givende. I virkeligheden rummer bogen meget mere stof, end der antydes gennem sideantallet.

Der er ingen tvivl om, at der ligger et meget stort arbejde bag bogens udarbejdelse, et arbejde som der er al grund til at tro vil bære frugt i form af en stor og udbredt interesse for *The face of Scotland*, ikke blot for indholdets skyld, men også for den måde som stoffet præsenteres på, set såvel fra den pædagogiske som fra den æstetiske side (dens lay-out). Det er sjældent, at man kan sige, at en geografibog er forbilledlig ud fra de givne forudsætninger, men denne må man give den fuldeste anerkendelse og blot håbe på, at den vil få den anvendelse i undervisningen (i studiekredse og på seminarier), som den fortjener.

Viggo Hansen.

Le Nouveau-Québec. Contribution à l'étude de l'occupation humaine.

Eds.: Jean Malaurie et Jacques Rousseau. Ecole Pratique des Hautes Etudes, Sorbonne. Coll. Bibliothèque Arctique et Antarctique - 2. Mouton & Co., Paris og Haag 1964. 464 s., 15 fig. + 1 kort. 16 x 24 cm. 58 F.

Titlen på dette arbejde kunne måske lede til det indtryk, at det drejede sig om provinsen Québecs befolkning og dens tilpasning til den moderne

økonomiske udvikling samt resultaterne heraf. Men dette emne berøres knap nok, og i virkeligheden er der tale om en redegørelse for resultaterne af den forskning, der beskæftiger sig med den oprindelige befolknings (indianernes og eskimoernes) levevis. Bogen bringer således ikke væsentlige nye resultater frem, men er mere en statusopgørelse over de hidtidige arbejder på en række antropologiske felter som etnografien, arkæologien, linguistikken, erhvervskulturen og missionsvirksomheden, foruden afsnit om biogeografien og besejlingsforhold. 12 forfattere har bidraget hver med deres essay, og kun Gilles-R. Lefebvres arbejde over eskimo-linguistikken synes at være originalt. I almindelighed må man dog sige, at monografier som denne også har deres berettigelse, ikke mindst for et område som Le Nouveau Québec, der i mange henseender har været et forskningsmæssigt tomrum f. eks. i forhold til Grønland, indtil fundet og udnyttelsen af de nye, rige malmlejer har foranlediget oprettelsen af en arktisk forskningsstation på stedet.

Viggo Hansen.

Earl B. Shaw: Fundamentals of Geography. Wiley & Sons, New York, London, Sydney 1965. 414 s., talrige ill., 4 foldekort i farver. 19,5 x 27 cm. 59 sh.

Forfatteren, der er professor i geografi ved Assumption College i Worcester i Massachusetts, giver her en behandling af en række geografiske emner, der i det væsentlige danner baggrund for hans begynderundervisning i geografi.

Det betones i det indledende kapitel, at man i en introducerende undervisning må lægge særlig vægt på følgende spørgsmål: 1) De fysiske og kulturelle miljøers elementer og sammenhængen mellem disse. 2) Det fysiske miljøes indflydelse på mennesket og dets aktivitet og 3) De ændringer, som mennesket har påført og påfører det fysiske miljø.

Det fysiske miljø belyses i de ti næste kapitler ved en gennemgang af de forskellige fysisk-geografiske faktorer og deres relationer til mennesket. Derefter følger i otte kapitler en behandling af regionale og kultur-geografiske emner. Der opstilles fem globale regioner på grundlag af klimatiske forhold, og disse gennemgås med hovedvægten på jordbrug og de naturgeografiske forudsætninger herfor. Fremstillingsvirksomhed, handel og befolkningsgeografi omtales i hver sit kapitel. Til sidst et afsnit om politisk geografi, hvor forfatteren betoner det vigtige i, at studenterne også lærer, hvordan geografien på mange måder øver indflydelse på politiske spørgsmål.

Til hvert kapitel er der fyldige litteraturhenvisninger, og bag i bogen ti prikkort, der viser den globale udbredelse af vigtige kulturplanter og husdyr, samt fire foldede, farvelagte verdenskort, hvis temaer er nedbør, klimasystemer, jordbundstyper og vegetation. Et omfattende index findes også.

Den brede, velformede tekst er næsten rent beskrivende, så stoffet holdes på et introducerende stade. Det er tiltalende, at mange emner ses i relation til menneskets aktivitet, men der forekommer en del gentagelser f. eks. fra de regionale til de økonomiske afsnit. Visse vigtige begreber savner omtale, f. eks. vandbalance, urbanisering og begreber af regional-teknisk art.

Søren Rasmussen.

R. Keller: Gewässer und Wasserhaushalt des Festlandes. Eine Einführung in die Hydrogeographie. B. G. Teubner, Leipzig 1962. 520 s., 298 fig., 4 farvetavler med 7 fig. 17 × 23 cm. 52,50 DM.

Forfatteren giver i det foreliggende arbejde en fremstilling af hydrologien set i hovedsagen ud fra geografiske synspunkter jfr. bogens undertitel: En indføring i hydrogeografien.

Bogen falder i tre hovedafsnit. Efter nogle indledende, generelle betragtninger om vandets kredsløb følger en udførlig omtale af de forskellige komponenter, der indgår heri, nedbøren, fordampningen og afstrømningen samt angivelse af måletekniske metoder. Derefter behandles fastlandenes forskellige forekomstformer for vand; der er fire underafsnit, hvis temaer er: Sne, is og gletschere, søer, vandet i jorden og floder. Sidste hovedafsnit omhandler vandbalancen (den kvantitative fremstilling af vandets kredsløb), med grundig gennemgang af vandbalanceligningen, og af vandbalancen i områder med forskellige udnyttelsesform, f. eks. i skov- og landbrugsområder, idet det betones, at vandbalancen er et vigtigt element i landskabsøkologien til forståelse af de funktionelle sammenhænge. – Teksten er ledsaget af mange instruktive stregtegninger og fotografier, og der er et appendix med tabeller, fyldig litteraturliste og stikordsregister.

Til de tysksprogede lærebøger i hydrologi er bogen et værdifuldt supplement, selv om der er forskellige småting at indvende imod den. Det forekommer mig bl. a., at afsnittene om de forskellige forekomster for vand er behandlet for uensartet. Der er en meget nøje gennemgang af gletschere, mens sne og is under snegrænsen er ret slet behandlet. Søer har fået en meget udførlig behandling, mens vandet i jorden ikke er omtalt særligt indgående.

Søren Rasmussen.

NYE TIDSSKRIFTER OG SKRIFTRÆKKER:

Nordfriesland. Zeitschrift für Kultur, Politik, Wirtschaft. Udg. Nordfriisk Instituut, Bredstedt. Heft 1, dec. 1965. Pr. år 8 DM (4 hefter).

Oprettelsen af instituttet og udgivelsen af tidsskriftet er et led i bestræbelserne for at styrke interessen for de frisiske kultur- og sprogområder med særlig relation til det nordfrisiske afsnit. Fra dansk side vil man være stærkt interesseret i dette foretagende på grund af århundredgamle kontakter mellem dansk og frisisk. Blandt afhandlingerne i 1. hefte bemærker man oversigt over planerne til en rationalisering af Eider-området og dettes sikring mod stormfloder og oversvømmelse af ferskvand.

Niels Nielsen.

Mare Balticum. Zeitschrift der Ostseegesellschaft. Hamburg. 1. hefte 1965/66. (4 hefter årlig).

Dette udgives af en tysk-nordisk redaktionskomité med professor Fr. Seebass som redaktør. Man agter at behandle baltiske generelle og lokale kulturproblemer såvel historiske som nutidige, herunder også økonomiske og politiske spørgsmål. Af indholdet i 1. hefte kan nævnes en afhandling om Ansgar, om indgangene til Østersøen, om færgetrafikken og om Hjalmar Branting.

Niels Nielsen.

Engineering Geology. Elsevier, Amsterdam, London, New York. 1. hefte august 1965. 6 hefter årlig, pris £ 6.6.0.

Dette er et nyt led i Elsevier's Geo-periodica, hvori man agter at behandle grænseområdet geologi – fysisk geografi – teknik. Organisationen er bygget op på traditionel måde med talstærk, international redaktionsudvalg. Her kan ligge en ganske interessant og vigtig opgave, men den vil utvivlsomt blive vanskelig på grund af konflikten mellem den rent videnskabelige behandling af et problem og den mere kundskabsmæssige og orienterende fremstilling.

Niels Nielsen.

Indgået til redaktionen:

P. J. Brancazio & A. G. W. Cameron (eds.): The Origin and Evolution of Atmospheres and Oceans. John Wiley, London 1964. 314 s., ill. 15,5 × 23,5 cm. 94 sh.

Morris Cargill (ed.): Ian Fleming introduces Jamaica. Andre Deutsch, London 1965. 240 s., 25 farvefotos. 14,5 × 24 cm. 42 sh.

Richard A. Craig: The Upper Atmosphere. Meteorology and Physics. International Geophysics Series, ed. by J. van Mieghem, Vol. 8, New York and London 1965. 509 s., ill. 16 × 23,5 cm. 12 \$.

Gábor Fekete: Die Waldvegetation im Gödöllöer Hügelland. Vergleichende Pflanzengeographische Studie über die Wälder der kühl-kontinentalen Waldsteppe. Akadémiai Kiadó, Budapest 1965. 223 s., 77 fig., 31 tabeller, 7 bilag og 2 kort. 17 × 24 cm. 48 DM.

P.V. Glob: Mosefolket. Jernalderens mennesker bevaret i 2000 år. Gyldendal, København 1965. 167 s., 80 fotos. 16 × 24 cm.

Helge Ingstad: Vesterveg til Vinland. Norsk Gyldendal, Oslo 1965. 284 s., talr. fig. og fotos. 16 × 24 cm. 50 n. kr.

A. de Maeyer & J.J. Ernotte: Géographie de Belgique et des Groupements Économiques de l'Europe Occidentale. A l'usage du degré supérieur de l'enseignement moyen et de l'enseignement technique secondaire. Editions Scientifiques E. Story-Scientia, Bruxelles 1965. 158 s., 96 fig. 20 × 26,5 cm. 140 belg. frs.

Joanne S. Malkus & Herbert Riehl: Cloud Structure and Distributions over the Tropical Pacific Ocean. University of California Press, Berkeley and Los Angeles 1964. 229 s., talr. ill. 26,5 × 22 cm. 7,50 \$.

Hans Müller: Sanu, Sanu . . . Westafrika. Schweizer Verlagshaus, Zürich 1963. 128 s., talr. fotos. 20 × 27 cm. 18,80 frs.

Manning Nash: The Golden Road to Modernity. Village life in contemporary Burma. John Wiley, New York, London, Sydney 1965. 333 s., kort og tabeller. 15,5 × 23,5 cm. 53 sh.

B.C. Olschak: Sikkim. Himalajastaat zwischen Gletschern und Dschungeln. Schweizer Verlagshaus, Zürich 1965. 224 s., talr. fig. og fotos. 19,5 × 27 cm. 22,50 frs.

Beshir Mohammed Said: The Sudan. Crossroads of Africa. With an introduction by Colin Legum. The Bodley Head, London 1965. 238 s., 1 kort. 14 × 22 cm. 35 sh.

Richard Scorer & Harry Wexler: A Colour Guide to Clouds. Pergamon Press, London 1963. 63 s. med farvefotos. 13 × 19,5 cm. 12 sh. 6 d.

Hugh Tinker: Reorientations: Studies on Asia in Transition. The Pall Mall Press, London 1965. 175 s. 14 × 22 cm. 27 sh. 6 d.

Transactions. Institute of British Geographers. George Philip, London. No. 36, June 1965 og No. 37, Dec. 1965. 162 s. og 166 s., ill. 19 × 25 cm. 35 sh. pr. stk.

Ernst Weigt: Die Geographie. (Das Geographische Seminar). 3. verb. Aufl. Georg Westermann Verlag, Braunschweig 1964. 80 s., 1 fig. 14 × 20 cm. 3,80 DM.
